

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra psychologie

Bakalářská práce

Svoboda médií v Gruzii

Ketevan Sepherteladze

© 2016 ČZU v Praze

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Provozně ekonomická fakulta

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Ketevan Sepherteladze

Hospodářská a kulturní studia

Název práce

Svoboda médií v Gruzii

Název anglicky

Freedom of Media in Georgia

Cíle práce

Cílem bakalářské práce bude analyzovat svobodu médií v Gruzii. Práce přiblíží nejen média v Gruzii, ale i jak média vnímají samotní čtenáři. Teoretická část bude definovat pojem médií, mediální teorie i historický vývoj médií v Gruzii. Součástí teoretické části bude i rozbor mediálního trhu v Gruzii.

Metodika

Bakalářská práce se bude skládat ze dvou částí – teoretické a praktické. Budou charakterizovány nezbytné pojmy související s tématem médií a mediálních teorií. Hlavní část této práce bude věnována rozvoji a fungování médií v Gruzii, cenzuře a svobodě médií. Praktická část bude využívat metod kvalitativních, konkrétně formu polostandardizovaného rozhovoru, a to jak s představiteli mediálního trhu v Gruzii, tak i se zástupci čtenářů.

Doporučený rozsah práce

cca 40 stran

Klíčová slova

gruzínská média, svoboda médií, společnost, propaganda, cenzura, rozvoj medií

Doporučené zdroje informací

Freedom House Freedom of The Press 2004/2005/2006/2007/2008. Table of Global Press Freedom Rankings. www.freedomhouse.org 2008.

Gruzínská media: veřejné ohodnocení a perspektivy zdokonalení. Tbilisi, 2012. Eurasia Partnership Foundation. http://www.epfound.ge/files/media_report_final_geo_print.pdf

KÖPPLOVÁ, B. – JIRÁK, J. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

Korkonosenko, S. *Základy žurnalistiky*. Moskva: Aspekt Press, 2009. ISBN 978-5-7567-0410-5

MassMedia. Georgian Television. <https://sites.google.com/site/masmediashualeduri2/kartuli-televizia>

McQuail, D. *McQuail's mass communication theory*. SAGE Publications Ltd. 2010. ISBN-10: 1849202923

Press Reference. Georgia. <http://www.pressreference.com/Fa-Gu/Georgia.html>

Radio Svoboda. რადიო

თავისუფლება

Freedom of Media in Georgia. 2015.

<http://www.radiotavisupleba.ge/content/freedom-house-report/26985344.html>

Předběžný termín obhajoby

2015/16 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Lucie Macků

Garantující pracoviště

Katedra psychologie

Elektronicky schváleno dne 23. 2. 2016

PhDr. Pavla Rymešová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 2. 2016

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 11. 03. 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne _____

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala své vedoucí Mgr. Lucii Macků za vstřícný přístup, za odborné vedení, čas a trpělivost při vypracování této práce. Rovněž bych ráda poděkovala všem respondentům za jejich čas a poskytnuté informace. Dále bych chtěla poděkovat mým českým přátelům, kteří mi pomohli s opravou týkající se české gramatiky. V neposlední řadě patří mé srdečné poděkování mé rodině, která mě po celou dobu podporovala i přes vzdálenostní bariéru.

Svoboda médií v Gruzii

Souhrn:

Bakalářská práce Svoboda médií v Gruzii má za cíl přiblížit současný stav hromadně sdělovacích prostředků v Gruzii. Média jsou v současné době jedním z významných fenoménů společnosti. Ovlivňují rozvoj sociálních vztahů a aktivně se podílejí na procesu formování veřejného mínění. Teoretická část obsahuje základní charakteristiky žurnalistické činnosti, její vývoj a působení na společnost. Dále je nastíněna situace rozvoje médií v Gruzii. V praktické části jsou představeny výsledky výzkumu, který byl proveden kvantitativní a kvalitativní metodou formou dotazníkového šetření a polostandardizovaných rozhovorů. Výsledkem je zjištění, že média v Gruzii jsou veřejností i novináři vnímána jako částečně svobodná.

Klíčová slova: gruzínská média, svoboda médií, společnost, propaganda, cenzura, rozvoj médií.

Freedom of media in Georgia

Summary:

The bachelor thesis of “Freedom of mass media in Georgia” aims to bring a current state of mass media in Georgia. Timeliness and importance of selected topic for thesis is that mass communication and media-are one of the most significant phenomenon of society. It also relevantly influences the development of social relations and actively participates in the process of shaping public opinion. Thesis contains basic characteristics of journalistic activities, its development and impact on society. Further development of mass media in Georgia. The practical part shows the results of research. This research was attended by representatives of Georgian society that provides different views of the state from the point of press‘ freedom and right of expression. The research was conducted using quantitative and qualitative methods. The result is, that the mass media in Georgia is partly free and is under government influence.

Keywords: Georgian media, freedom of media, society, propaganda, censorship, development of media.

Obsah

1	Úvod.....	10
2	Cíl práce a metodika	11
3	Teoretická část	13
3.1	Základy žurnalistiky a publicistiky.....	13
3.2	Historie tisku	13
3.3	Informační společnost.....	15
3.4	Vývoj masmédií.....	15
3.5	Role a funkce médií	16
3.6	Vliv médií na společnost.....	17
3.7	Svoboda tisku a žurnalistické činnosti.....	18
3.8	Neobjektivita v médiích.....	19
3.9	Cenzura	20
3.9.1	<i>Důvody zavedení cenzury.....</i>	20
4	Charakteristika Gruzie	22
4.1	Historie vývoje gruzínského tisku	23
4.2	Tiskový zákon.....	25
4.3	Cenzura	26
4.3.1	<i>Náboženská cenzura</i>	27
4.4	Tlak na média.....	27
5	Současný mediální trh v Gruzii	29
5.1	Televizní média.....	29
5.2	Tisková média.....	31
5.3	Rozhlas.....	31
5.4	Internet	32
5.5	Freedom House a svoboda médií v Gruzii.....	32
5.6	Nespokojenost mezi vládou a médii. Případ Rustavi 2	33
6	Praktická část	35
6.1	Média pohledem veřejnosti.....	35
6.1.1	<i>Charakteristika respondentů.....</i>	36
6.1.2	<i>Zdroje informací a jejich témata</i>	36
6.1.3	<i>Důvěryhodnost médií</i>	37
6.1.4	<i>Vliv médií na společnost</i>	38
6.1.5	<i>Svoboda médií v Gruzii.....</i>	38
6.1.6	<i>Svoboda slova v Gruzii</i>	40

6.1.7	<i>Charakteristika moderních médií</i>	41
6.2	Média pohledem novinářů	42
6.2.1	<i>Charakteristika novinářů</i>	42
6.2.2	<i>Zdroje informací</i>	43
6.2.3	<i>Státní kontrola a vliv na gruzínská média</i>	43
6.2.4	<i>Nedostatky současných gruzínských médií</i>	45
7	Zhodnocení výsledků	47
8	Závěr	49
9	Seznam použitých zdrojů	50
9.1	Literatura	50
9.2	Internetové zdroje	51
10	Přílohy	54
10.1	Dotazníky pro veřejnost	54
10.2	Dotazníky pro žurnalisty	60

Seznam obrázků

Obrázek 1: Svoboda médií 2015	33
-------------------------------------	----

Seznam tabulek

Tabulka 2: Identifikační údaje	42
--------------------------------------	----

Seznam grafů

Graf 1: Sledovanost televizních kanálů	30
Graf 2: Zdroje informací	36
Graf 3: Důvěryhodná média	37
Graf 4: Vliv médií na společnost	38
Graf 5: Závislost svobody médií a zásahu státu	39
Graf 6: Vliv na média	39
Graf 7: Svoboda slova v Gruzii	40
Graf 8: Překážky svobody slova a médií v Gruzii	41
Graf 9: Charakteristika moderních médií	41

1 Úvod

Pro postsovětské země, včetně Gruzie, byla svobodná žurnalistika bez jakéhokoliv politického vlivu téměř neobvyklou událostí. Po získání nezávislosti v roce 1991 Gruzie zahájila výstavbu demokracie a gruzínská média se snaží v tomto procesu najít své místo.

Gruzie je malá země na pomezí Evropy a Asie. Její rozloha tvoří necelých 70 tisíc km². Počet obyvatel se pohybuje přibližně kolem 4,5 milionu. Leží na jihozápadě pohoří Velký Kavkaz a sousedí s Arménií, Azerbájdžánem, Ruskem a Tureckem. Od tzv. Růžové revoluce v roce 2003 Gruzie nastoupila na cestu evropské integrace. A média, nejen v tomto procesu, zde mají významnou roli. Podle různých mezinárodních hodnocení je Gruzie stále vnímána jako země s částečně svobodným tiskem, který je způsoben především zvýšeným tlakem vlády na sdělovací prostředky.

Masová komunikace a média jsou jedním z významných fenoménů společnosti. Významně také ovlivňují rozvoj sociálních vztahů a aktivně se podílejí na procesu formování veřejného mínění. Struktura hromadně sdělovacích prostředků představuje v moderní společnosti složitý systém, který spojuje jednotlivce a prostředky masové komunikace. Tento systém provádí řadu důležitých společensky významných funkcí, mezi něž patří mimo jiné i integrace a postupující rozvoj moderní civilizace.

Vývoj masové komunikace a jejích prostředků je úzce spojen s vývojem lidské civilizace. Média významně ovlivňují i společenské stereotypy, poskytují zjednodušené a schématické znázornění sociálních objektů, které jsou rozšířené ve společnosti. Masová komunikace je fenomén, který proniká prakticky všemi aspekty moderní společnosti a působí na veřejné vědomí různými způsoby.

Tato práce se zabývá svobodou médií v Gruzii, v realizovaném výzkumu jsou představeny názory gruzínské veřejnosti i novinářů na současný stav tamějších médií.

2 Cíl práce a metodika

Cílem bakalářské práce je analyzovat svobodu médií v Gruzii, zjistit, jaká je současná situace na mediálním trhu v Gruzii a jak média vnímá tamější veřejnost. K tomu byla definována hlavní výzkumná otázka: *Jaká je vnímána svoboda médií v Gruzii?*

Dále byly stanoveny dvě doplňující výzkumné otázky

1. *Jak veřejnost vnímá média v Gruzii?*

2. *Jak novináři v Gruzii vnímají svobodu slova?*

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí – teoretické a praktické. Hlavní část této práce je věnována rozvoji a fungování médií v Gruzii, cenzuře a svobodě tisku. V teoretické části jsou definovány základní a nezbytné pojmy související s tématem médií a mediálních teorií. Teoretická část slouží k zorientování se v tématu. Jsou zde charakterizovány pojmy jako žurnalistika, mediální činnost, cenzura, propaganda a svoboda tisku. Dále jsou představeny mediální struktury v Gruzii, jejich závislost na vládě a cenzuře a to, jak lidé přijímají média. Práce seznamuje s historickým vývojem médií v Gruzii. Součástí teoretické části je rozbor mediálního trhu v Gruzii. Práce je také zaměřena na uvedení údajů z mezinárodních organizací pro ochranu lidských práv a svobody tisku.

V teoretické části byla využita metoda sběru sekundárních dat. Práce se neobešla bez podrobného prostudování již dostupných informací, které byly získávány z odborných publikací, internetových zdrojů a odborných článků. Většina odborné literatury byla studována v gruzínském, ale rovněž i v ruském, anglickém a českém jazyce. Výhodou studia sekundárních dat je v jejich relativně snadné dostupnosti, ale vzhledem k faktu, že se jedná o tvorbu jiných autorů, je třeba informace porovnávat a vyhledávat v odborných materiálech.

V praktické části je využita metoda kvantitativní a kvalitativní analýzy. V kvantitativní části byl připraven dotazník pro zástupce gruzínské veřejnosti. Šest hlavních okruhů dotazníku a jednotlivé otázky k tématu bakalářské práce byly vytvořeny autorkou práce. Položené otázky byly jak uzavřené a otevřené, tak i polouzavřené. Dotazníkové šetření bylo v únoru 2016 realizováno přes internet, celkem se jej zúčastnilo 160 respondentů. Forma šíření dotazníku přes internet podle autorky významně ovlivnila charakteristiku respondentů, neboť většina z nich byli mladí lidé ve věku 18 až 25 let žijící v hlavním městě Tbilisi. Výsledek tohoto šetření je tedy nutné interpretovat jako názor především této věkové kategorie.

V kvalitativní části práce byly realizovány polostandardizované rozhovory s gruzínskými novináři, které proběhly v létě 2016 v Tbilisi. Výzkumu se zúčastnilo celkem osm žurnalistů. Délka rozhovorů se pohybovala okolo půl hodiny až hodiny. I zde se autorka práce na začátku potýkala s obtížemi získat důvěru novinářů v tomto citlivém tématu. Nakonec se podařilo domluvit rozhovory s novináři, kteří v současné době pracují pro televizi. Většina z nich ale měla zkušenost i z práci pro jiná média a pracují v oboru již dlouhou dobu, tudíž bylo zajímavé zjistit jejich názory z dlouhodobé perspektivy. Všichni informátoři z řad novinářů souhlasili s nahráváním rozhovoru. V identifikační tabulce uvedené v kapitole „Praktická část“ jsou s ohledem na citlivost údajů uvedeny pouze jejich křestní jména. Záznamy jsou přiloženy k bakalářské práci. Na základě těchto rozhovorů se podařilo identifikovat různé názory a postoje žurnalistů k rozvoji moderních médií a svobody slova v Gruzii.

3 Teoretická část

3.1 Základy žurnalistiky a publicistiky

Žurnalistika je veřejná činnost pro shromažďování, zpracování a šíření informací, a to skrze tisk, rozhlas, televizi, kino apod. Pojmy tisku a médií představují specifickou oblast žurnalistiky. (Voroshilov, 2002, s. 5)

Pojem „žurnalistika“ neodpovídá pojmu „médiá“. Hromadné sdělovací prostředky jsou určeny pro širokou veřejnost ve formě tisku, zvukových, vizuálních a dalších komunikačních materiálů. To znamená, že informace vystupuje jako nositel obsahu žurnalistiky, jeho textu. Není těžké si představit, že masmédiá zahrnují nejen novinářskou práci, ale také oficiální sdělení, reklamu, literární a umělecká díla, filmy. Texty slouží ke komunikaci a výměně informací mezi lidmi. Podle Korkonosenska (2009, s. 4), žurnalistika, jako prostředek masové komunikace, je prostředníkem při přenosu zpráv.

Zvláštní postavení v terminologii zastává slovo „publicistika“. Za prvé představuje publicistika způsob vlivu na mysl, náladu a chování lidí. Za druhé, tento vliv se uskutečňuje otevřeně, veřejně. Za třetí, zdroj působení zastává jasně vyjádřený postoj k předmětu jednání. Veřejným ideologickým aktem se stávají i vášnivá vystoupení řečníků, dokumentární filmy a propagační plakáty. Podle obsahu a významu myšlenek, které publicistika nese, není nutné vztahovat se pouze k politické sféře: existuje i filozofická, estetická, ekologická a jiná. Proto je publicistika jev široký, mnohostranný a také „obsáhlejší“ než žurnalistika. (Korkonosenko, 2009, s. 7)

3.2 Historie tisku

Stejně jako všechny veřejné instituce i žurnalistika prožila těžkou historickou cestu před obsazením své současné pozice ve světě. Vznikla, zlepšovala se a vyvíjela pod vlivem společnosti, které byla přizvána sloužit. Když se dostaneme ke zkoumání teorie tisku, je nutné jasně pochopit, že tisk je produktem a nedílnou součástí lidské civilizace; „zrcadlem“ národní a světové kultury. Její obsah a formy činnosti jsou přímo závislé na potřebách konkrétního společenského systému v určitém historickém období. (Svitich, 2011, s. 26)

Historie evropského tisku sahá až do 15. století, kdy se objevily první předobrazy tištěných publikací. Tyto první tiskoviny, většinou primitivní ilustrace s krátkými textovými vysvětleními pro nevzdělané uživatele, byly: „Bible chudých“ („Biblia pauperum“), „Zrcadlo spasení lidského“ („Speculum Humanae salvationis“) nebo „Umění umírat“ („Ars moriendi“), které představovaly tisky s pevnými deskami (dřevorytectvi). (Prochorov, 2011, s. 10)

Vynález knihtisku, tedy tisku se sadou, skládající se z jednotlivých liter, patří německému typografovi z Mohuče (Mainz) – Johannesi Gutenbergovi. Významnou část svého života strávil ve Štrasburku, kde se zabýval leštěním polodrahokamů a zrcadel. S největší pravděpodobností právě ve Štrasburku široce rozvinul a propracoval myšlenku pro svůj vynález. (Bespalova, Kornilov, 2003, s. 11)

První periodickou tiskovou publikací byly německé noviny, poprvé byly vydány v roce 1609: „Relation Adler“ (Štrasburk) a „Aviso-Relation oder Zeitung“ (Augsburg). Tento rok se datuje jako zrod tisku. (Korkonosenko, 2009, s. 40)

Rozhodujícím faktorem pro vznik žurnalistiky byly sociálně-ekonomické důvody. Na přelomu 16. a 17. století probíhalo aktivní vylad'ování tržních vztahů a růst mezinárodního obchodu. Zároveň vznikly velké centralizované absolutistické státy, rozvíjela se věda a kultura, začala se šířit gramotnost, začala růst vrstva vzdělaných lidí, zvýšil se počet čtenářů a také začaly vznikat poštovní služby. (Gagoshidze, 1996, s. 16)

Všechny tyto společenské, politické, kulturní a ekonomické faktory se staly impulsem pro širší a pravidelnější rozšiřování obchodních, komerčních, vědeckých a kulturních informací, stejně tak i politických – o domácí i mezinárodní situaci. Technické možnosti rozšiřování informací přispívaly k rychlému růstu a rozvoji všestranných vztahů mezi zeměmi. V období rozvíjení buržoazie rostly ekonomické zájmy a později i politické nároky, což byl důvod, proč bylo toto období provázeno vznikem a vývojem žurnalistiky. Kromě toho i skutečnost, že feudální i církevní skupiny začaly podporovat rozvoj tisku, když si uvědomily jeho význam pro politický a ideologický boj. (Gagoshidze, 1996, s. 18)

Jako teoretický základ pro klasifikaci světového tisku autoři zvolili myšlenku svobody a odpovědnosti žurnalistiky. Podle vědeckých pracovníků má tisk vždy tvar a barvu těch sociálních a politických struktur, ve kterých působí. Při širším pohledu můžeme vidět, že rozdíl mezi tiskovými systémy je stejný jako rozdíl ve filozofických názorech, které definují podstatu společnosti. (Bespalova, Kornilov, 2003, s. 22)

3.3 *Informační společnost*

Veškerý obsah žurnalistiky je vyjádřen a předán publiku v podobě informací. Patří do ní literární texty a reportérské fotografie, rozhlasové nahrávky a televizní zobrazení, grafický design novinových stránek a populární hudební rozhlasové vysílání. V jistém smyslu je celá žurnalistická činnost informační proces. (Zlatuška, 1998, s. 78)

„Informatizace společnosti velmi výrazně zvětšuje objem potenciálních informací. Umožňuje vytvářet na stále větších plochách obrovské, dříve netušené zásobárny zaznamenaných znalostí a zkušeností, stále většími rychlostmi je podle předem stanovených hledisek třídit a vyvolávat z nich ty, o nichž se domníváme, že je potřebujeme.“ (Cejpek, 2005, s. 236)

3.4 *Vývoj masmédií*

Pojmy „masová komunikace“, „hromadné sdělovací prostředky“, „médiá“ se aktivně objevují až ve 20. století. Souvisí to s výzkumem sociologů a jejich pochopením k zvláštnostem chování určitého typu sociálních komunit, jako jsou "masa", "dav", "publikum". Dále to souvisí s rozvojem technické sféry: vznikají zásadně nové způsoby přenosu informací, které vyjadřují způsob přenosu, uchovávání, distribuci a rozšiřování kulturních hodnot ve společnosti. (Svitich, 2011, s. 32)

Kořen latinského slova „communicato“ znamená: „zpráva, vysílání“ jako proces přenosu informace. Existují však i jiné možnosti překladu, např. informování, komunikační prostředky, spojení, povídání atd. (Prochorov, 2011, s. 19)

V americké a částečně i v „evropské“ slovní zásobě se používá shodného významu slova média. V anglickém slovníku *Webster* najdeme následující definici: masmédiá (1923) – prostředek komunikace (noviny, rozhlas, televize), který je určen pro jednání a obrácení se k většímu množství lidí. V latině „mediale“ znamená „střed, jádro“. (Webster's New International Dictionary of the English Language, 1948)

Do pojmu média zahrnuje McLuhan nejenom sdělovací prostředky jako je televize, rozhlas a noviny, ale také knihtisk, písmo, a dokonce i hmotné vynálezy jako je kolo, auta, zbraně atd. *„Médiem je jakákoliv existující technologie, která rozšiřuje lidské tělo a smysly, od odívání k počítači.“* (McLuhan, 2011, s. 16) McLuhan dále tvrdil, že všechna média,

sama o sobě a bez ohledu na poselství, které přinášejí, mají na člověka a společnost zásadní vliv.

3.5 Role a funkce médií

Sociální charakteristika médií, tisková aktivita ve veřejném životě a energický vliv na společenské procesy způsobují různorodost médií. Žurnalistika je zahrnuta ve veřejných vztazích, v každé situaci je od ní očekávána konkrétní reakce. (Svitich, 2011, s. 57)

Ve vědě je společenský život rozdělen do čtyř společenských systémů: ekonomický, politický, sociální a duchovní. V souladu s tím se vyčleňuje řada rolí pro média: výrobně-ekonomická, regulační, informačně-komunikační a duchovně-ideologická. (Svitich, 2011, s. 59)

Informačně-komunikační role médií přispívá k uvědomění členů společnosti svých statusů a funkcí, koordinaci všech prvků sociálního systému a jejich interakci. Právě v souvislosti s touto rolí má prvořadý význam informativní podstata žurnalistiky, zatímco v jiných společenských systémech informační kategorie není hlavní. (Zlatuška, 1998, s. 63)

Podle Korkonosěnka (2009, s. 187) tisk má jedinečnou schopnost hromadit informace, sloužit jako druh paměti lidstva.

Žurnalistika vykonává také regulační úlohu, když se účastní procesů řízení společnosti a vlády. Správa společnosti je svěřena politickému systému, který zahrnuje státní a veřejné instituce, úřady a organizace. Ty aktivně používají média jako prostředek nebo nástroj pro ovlivňování společnosti a vedení své politiky. To znamená, že média jsou vždy mezi občany a vládou. „*Mediální sdělení jsou tedy nositelem ideologie (tj. soubor idejí) platné v dané době a dané společnosti*”. (Vorshilov, 2002, s. 46)

V sociální oblasti je hlavní činností shromažďování, uchovávání, zpracovávání a šíření informací. V duchovní oblasti plní tisk poznávací, vzdělávací, výchovnou a mobilizační funkci, typickou pro všechny ideologické instituce. (Prochorov, 2011, s. 38)

Účinnost novinářské praxe je popsána jako ústřední úkol profesionálních pracovníků sdělovacích prostředků. V konečném důsledku je to otázka toho, jak jsou zdůvodněny enormní materiální a intelektuální náklady společnosti na média. Je to i otázka rozšíření možnosti žurnalistiky jako nástroje pro sebezdokonalení a samosprávy sociálního systému. A konečně, dosažení viditelného efektu přináší uspokojení jak novinářům, tak i společnosti. (Prochorov, 2011, s. 39)

McLuhan přišel s myšlenkou, že hlavním sdělením, které média přináší, není jejich „programová náplň“, ale způsob, jakým ona sama ovlivňují naše vidění světa. Vyjádřil ji známým citátem „*the medium is the message*“ – médium je poselství neboli poselstvím média je samo médium, či volně přeloženo – ani ne tak to, co se v médiu sděluje, jako především samo médium je sdělením. (McLuhan, 2011, s. 24)

3.6 Vliv médií na společnost

Podle McQuaila (2010, s. 71), vzájemná závislost znamená, že jsou masová média a společnost neustále v interakci a navzájem se ovlivňují (stejně jako jsou v interakci společnost a kultura). Média (jako kulturní průmysl) reagují na poptávku ze strany společnosti pro získávání informací a zábavy. Zároveň stimulují inovace a přispívají k měnícímu se sociálně-kulturnímu klimatu, který stanovuje nové žádosti pro komunikaci.

Žurnalistika nabízí velikou škálu svých „schopností“, ze kterých konkrétní sociální subjekt vybere ty, které nejvíce a nezbytně potřebuje. Do objektivních možností hromadných sdělovacích prostředků se vkládají zájmy, vůle a příležitosti těch, kteří spolupracují s médii. Použití tiskových prostředků ovlivňuje stav prostředí, ve kterém se narodí a fungují. (Gagoshidze, 1996, s. 34)

V současné době stát, veřejné hnutí, odbory a strany, jako nikdy předtím, aktivně využívají média k šíření svých pohledů, duchovního sjednocení občanů kolem svých iniciativ (propaganda a agitace) a praktického provádění programu (organizace). Hlavní příčina této činnosti spočívá v zesilující se diferenciaci společnosti podle sociálních, majetkových, ideologických a politických rysů. (Korkonosenko, 2009, s. 153)

Propaganda je šíření politických, filozofických, ekonomických, technických a jiných znalostí a nápadů, stejně jako estetických a morálních hodnot. Novinářská propaganda, stejně tak agitace, je zaměřena na povědomí veřejnosti. Francouzský sociolog Jacques Ellul (1965, s. 61) vymezuje propagandu jako „*soubor metod používaných organizovanou skupinou, která chce dosáhnout aktivní nebo pasivní účasti na svých činnostech, a to od mas k jednotlivcům*“.

Vládní propaganda obvykle vyjadřuje oficiální politickou nebo náboženskou ideologii. Odlišné a neshodující se pohledy jsou popisovány jako „proti-vládní propaganda“. (Svitich, 2011, s. 102)

Veřejné mínění je definováno jako nejpohyblivější a nejméně stálý komponent vědomí. Relativně snadno podléhá vnějším vlivům a mění se i přes hluboké principy vědomí člověka. (McLuhan, 2011, s. 80)

3.7 Svoboda tisku a žurnalistické činnosti

Stejně jako každá jiná činnost, která se vyvíjí v kontaktu s celou společností a jejími různorodými prvky, žurnalistika musí dodržovat určitá pravidla a předpisy. Má silný vliv na průběh sociálních procesů, jakož i na život konkrétních lidí, což je důvodem pro zavedení nezbytných mechanismů, více či méně přísně regulující její činnost. Regulace se provádí jak zevnějšku, tak i zevnitř mediálního systému. Klíčovým konceptem pro řešení otázky, co je pro tisk dovoleno a co není, je svoboda tisku. (Svoboda slova a cenzury, online).

Svoboda tisku patří k mimořádně složitým a rozporuplným jevům. Stojí na stejné úrovni s takovými významnými hodnotami civilizace, jako jsou svoboda ducha, myšlení, svědomí. Veškeré hodnoty získané z kulturní evoluce lidstva se realizují za účasti médií. Tento vztah se odráží v článku č. 19 - Všeobecné deklarace lidských práv, přijaté OSN v roce 1948:

„Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmou pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice.“

Podobné znění je zakotveno i v článku č. 10 - Evropské úmluvy o lidských právech a základních svobodách. Svoboda tisku, odvozena z práv jednotlivce obsažených v těchto dokumentech, je v jistém smyslu prostředkem k jejich realizaci. (Korkonosenko, 2009, s. 175)

Debata o svobodě tisku vznikla na konci středověku, ve skutečnosti synchronně s formováním žurnalistiky jako zvláštní sociální instituce. Odborníci považují konec 17. století (zejména období osvětenství) za dobu vzniku myšlenky svobody tisku. O tisku se běžně říká, že je „sedmou velmocí“ nebo „hlídacím psem demokracie“. Od roku 1993 se každoročně den 3. května připomíná Světový den svobody tisku.

Dnešní moderní svět internetu navíc umožňuje každému s přístupem k internetu zveřejňovat své názory. O hodně se tedy rozrostl subjektivní pocit svobody projevu a slova. Nicméně rozhodující vždy byla a je publicita těch názorů, které se primárně odvíjejí od ekonomických možností. V současných podmínkách role tradičního „papírového“ tisku

zdánlivě upadá do pozadí, přebírají ji totiž internetová vydání deníků a jiných nejrůznějších zpravodajů. (Prochorov, 2011, s. 87)

Bez ohledu na to, jaký přístup by převládal ke svobodě tisku v teorii a společenském životě, v praxi se řešení této otázky objevuje jako trvalý proces, nikoliv jednorázová činnost. (Voroshilov, 2002, s. 64)

Podle jedné z teorií zárukou svobody projevu nejsou média a novináři. Garantem se stává společenské prostředí – ti, kteří hrdinně bojují za svobodu slova, občané, pro které je svoboda slova zárukou jak demokracie, tak i kvalitního života. Na část médií a novináře tak spadá povinnost vykonávat tyto normy v praxi. Tímto způsobem jsou na jedné straně vyžadovány nové přístupy ke svobodě projevu a tisku, a také právo občanů na informace, na druhé straně pluralismus ve společenských vztazích a vytváření fóra nezávislého úsudku. Odpovědnost tisku se projevuje v tom, že splňuje tyto dvě základní podmínky. (Voroshilov, 2002, s. 66).

Existence právních předpisů v oblasti tisku přitom neznamená vtrhnutí do svobody slova: mezinárodní normy určují koncepce odpovědnosti při výkonu svobody projevu. Nicméně, zneužívání zákonů o tisku pod záminkou přispění ke svobodě tisku a médií se začalo všeobecně rozšiřovat. (Bespalova, Kornilov, 2003, s. 79)

3.8 Neobjektivita v médiích

Úmyslná manipulace zpráv a informací ve prospěch vlády, rasové skupiny, ideologie nebo konkrétní osoby se může projevovat jako omezení přístupu ke sdělovacím prostředkům pro politické, sociální nebo etnické skupiny; jako přemístění důrazů, jejichž účelem je zdůraznit nebo zakrýt některé události nebo faktory; jako vyvíjející se tlak na novináře, kteří se stávají hrozbou z důvodu své objektivity. Za cíl jsou často voleny televizní programy, protože televizní média jsou na jedné straně nejdostupnější hromadné sdělovací prostředky, na druhé straně – nejmocnější nástroj, který umožňuje vládě pomocí cenzury manipulovat veřejným míněním, přičemž se vyhýbá nechtěnému zveřejnění. Ve stejné chvíli mnoho vlád projevuje zvláštní citlivost v situaci, kdy je názorům opozice vyhrazeno příliš mnoho vysílacího času. (Mikashavidze, 2009, online)

3.9 Cenzura

Cenzura ve své klasické podobě vyžaduje předběžné povolení k publikaci. Předběžná cenzura zahrnuje veškeré postupy - jak formální, tak i neformální, které zakazují zveřejnění publikací; to jest opakem odpovědnosti za obsah novin, knih nebo programů, pocházející z jejich zveřejnění a založené na veřejném zákoně. Předběžná cenzura, která je vykonávána v mnoha zemích, je nekompatibilní s normálním používáním svobody projevu hromadných sdělovacích prostředků. (Jirák, Kopplová, 2003, s. 132)

Důležitou formou předběžné cenzury je poskytnutí orgánu veřejné moci závazný pokyn pro vydavatele, redaktory atd. Tyto pokyny mohou mít celou řadu podob – od povinných nebo doporučujících dokumentů do jednoduchých varování nebo žádostí, vyjádřených osobně nebo telefonicky. (Jirák, Kopplová, 2003, s. 134)

Často nejsou seznamy, obsahující přesné pokyny, týkající se položek zakázaných k publikaci (nejedná se o státní nebo úřední tajemství), k dispozici veřejně, proto se editoři mohou jen dohadovat, co může a co nemůže být povoleno ke zveřejnění. Tato ustanovení, týkající se obsahu, souvisí s tím, že stát považuje za svou povinnost zvýšit loajalitu vládnoucí strany. Závazné pokyny, vycházející z vládních orgánů, jsou publikovány ve Velké Británii, Austrálii a Kanadě. Tyto pokyny pokrývají všechny typy dat, které vláda řadí do národní bezpečnosti. Obvykle je tento druh informací zahrnut ve zvláštním seznamu a redaktoři jsou povinni se zdržovat jejich publikace. (Svitich, 2011, s. 171)

3.9.1 Důvody zavedení cenzury

Při zavedení cenzury ústní nebo psaného slova, která odůvodňuje utajení a pronásledování disidentů, odkazuje vláda na nejrůznější příčiny a důvody. Takové podněty jsou často nelegitimní – v tom smyslu, že mezinárodní právo neuznává důvody zavedení cenzury a považuje je za nedostatečné k prokázání omezení, které je jen záminkou pro umlčení kritiky a nesouhlasu, nebo i maskování a utajení jiných nezákonných cílů. (McLuhan, 2011, s. 144)

Vměšování se do svobody názoru nemůže být ospravedlněno za žádných okolností. Pokud k omezení dojde, rozhodujícím kritériem je, jak se zákaz uplatňuje, zdali nevede k úplnému popření svobody projevu ve jménu konkurenčního práva nebo zájmu. Obecný princip lze formulovat takto: „Svoboda – pravidlo, jeho omezení – výjimka“. Důkazní

povinnost ohledně platnosti zákazu by měly nést úřady, které nastavily toto omezení. Taktéž musí být předpokládána možnost zpochybnit platnost tohoto zákazu prostřednictvím procedury, nezávisle na výkonné moci, jako je například soudní přelíčení. (McLuhan, 2011, s.145)

4 Charakteristika Gruzie

Gruzie se nachází na křižovatce mezi Evropou a Asií. Jejími sousedními státy jsou Turecko, Rusko, Arménie a Ázerbájdžán. Pokrývá 69 700 kilometrů čtverečních (přibližně velikosti Irsku) a její populaci tvoří téměř 5,5 milionu obyvatel. V zemi jsou dvě autonomní republiky – Abcházie a Ajara, stejně jako autonomní oblast Jižní Osetie. Abcházii a oblast Cchinvali (Jižní Osetii) nemá vláda téměř pod kontrolou, a zároveň žádná mezinárodní organizace neuznává nezávislost obou území.

Gruzínská historie trvá více než 2500 let, gruzínština je jedním z nejstarších živých jazyků na světě s vlastní mezinárodně uznávanou abecedou, která je jednou z pouhých třinácti uznávaných na světě. Ačkoli ruštinou je stále všeobecně mluveno (s výjimkou mladé generace), názvy ulic a většina místního tisku je v gruzínštině. Hlavní město Tbilisi, které se nachází v malebném údolí rozdělené řekou Mtkvari, je více než 1500 let staré město. Velká část území Gruzie byla mnohokrát v obležení svých perských, tureckých a ruských sousedů, spolu s Araby a Mongoly v průběhu sedmého století až do osmnáctého století. Po jedenácti stoletích smíšených osudů různých gruzínských království, včetně zlatého věku od jedenáctého do dvanáctého století, Gruzie požádala Rusko o ochranu. Gruzie se připojila k Rusku v roce 1801, ale první Gruzínská republika byla založena 26. května 1918 po pádu carského Ruska. V březnu 1921 okupovala ruda armáda zemi a Gruzie se stala součástí Sovětského svazu. Dne 9. dubna 1991 nejvyšší rada Gruzínské republiky vyhlásila nezávislost na SSSR. (Nordin, 2009, online)

Historicky byla Gruzie vždy nadnárodní země, sloužící jako středisko významných obchodních spojení. Soutěž o takovou strategickou geopolitickou polohu byla neustávající. Obyvatelstvo Gruzie zastupuje asi 100 národností. Nejpočetnějšími menšinami jsou Arméni (cca 430 tisíc), Ázerbájdžánci (cca 300 tisíc) a Rusové (cca 340 tisíc). Mezi další menšiny patří Osetinci (cca 150 tisíc) a Řekové (cca 100 tisíc). Celkem 83 procent všech Gruzínců patří ke křesťanské ortodoxní církvi. Jiní praktikují islámské, arménské – gregoriánské a katolické náboženství. Přes dvě třetiny obyvatelstva mluví gruzínsky. V současné době existuje velké množství gruzínských uprchlíků z Abcházie žijících ve Tbilisi s vládní podporou. Těchto cca 230 tisíc vnitřně vysídlených lidí vytvářejí enormní tlak na ekonomiku. Mír v separatistických oblastech Abcházie a Jižní Osetie, pod dohledem ruských mírových sil a mezinárodních organizací, je i nadále velmi křehký. (Nordin, 2009. online)

Přestože má Gruzie dlouhodobé a úzké vztahy s Ruskem, snaží se navázat dobré vztahy s dalšími sousedy a přiblížit se k západu a Evropské unii pro hledání nových alternativ a příležitostí. Gruzie podepsala dohodu o partnerství a spolupráci s Evropskou unií (EU), účastní se programu Partnerství pro mír a podporuje zahraniční investice. Francie, Německo a Velká Británie mají svá velvyslanectví v Tbilisi, navíc Německo je, podobně jako Spojené státy americké, významným dárcem. (Mikashavidze, 2009, online)

4.1 Historie vývoje gruzínského tisku

První gruzínské noviny, „Saqartvelos Gazeti“, byly publikovány v roce 1819. Později byly v sovětském období publikace vedeny komunistickou stranou. V roce 1981 bylo v Gruzii publikováno 141 různých novin: 12 národních, 7 regionálních, 9 městských, 66 okresních, což představovalo v celkovém nákladu 4 miliony kopií. (Kapanadze, Gogosashvili, 2012, online)

Je třeba poznamenat, že v průběhu komunismu, v 70. letech dosahovaly nejvyššího oběhu noviny „Komunistebi“ („Komunisti“) s denním nákladem 700 000 výtisků. Dále pak „Soflis Tskhovreba“ („Vesnický život“) s 240 000 výtisky, následně „Tbilisi“ se 145 000 výtisky. (Mikashavidze, 2009, online)

První nelegální noviny se jmenovaly „Tavisupleba“ („Svoboda“) a byly publikovány nelegálně v roce 1989 Národní nezávislou stranou. První nepolitické (tzn. nevlastněné žádnou politickou stranou) noviny „7 Dghe“ („7 dní“) byly založeny v roce 1990 a byly podporovány Asociací novinářů. Teprve tehdy se začal objevovat komplexní nezávislý tisk. Když byl v roce 1992 prezident Gamsakhurdia nahrazen Eduardem Ševarnadzem, omezování svobody tisku se částečně zmírnilo, i když potlačení tisku nepřestalo až do roku 1994. (Kapanadze, Gogosashvili, 2012, online)

Mezi lety 1990 až 2000 bylo v Gruzii registrováno kolem 600 nových novin. Televize *Rustavi 2*, založená v roce 1994, rychle získala publikum a vliv. Média se stala jednou z nejdůvěryhodnějších institucí v Gruzii. (Kapanadze, Gogosashvili, 2013, online)

V průběhu působení se média stále více vyvíjela jako kritizneuvžívání moci a korupce v zemi. Několikrát se objevily pokusy o uzavření *Rustavi 2 TV*, zabití přední televizní osobnosti Giorgiho Sanaia a mnoho dalších útoků proti novinářům. (Nordin, 2009, online)

Největší vítězství získané nezávislými médii bylo svobodné a důkladné informování o zmanipulovaných parlamentních volbách v roce 2003, které přivedly zemi k tzv. Růžové revoluci. Média tehdy uvedla, že jsou výsledky odevzdaných voličských hlasů v rozporu s výsledky zveřejněnými Ústřední volební komisí. Lidé vyšli do ulic protestující a žádající svobodné a spravedlivé volby a chtěli rezignaci vlády Eduarda Ševarnadziho. Růžová revoluce v roce 2003 vynesla k moci prezidenta Michaela Saakašviliho. V té době byla média, po pravoslavné církvi, druhou nejdůvěryhodnější institucí v zemi, s důvěrou 73 procent obyvatelstva. (Nordin, 2009, online)

Porevoluční éra přinesla liberalizaci mediální legislativy a obchodních pobídek, následovanou silným ekonomickým růstem, ale přinesla také nové výzvy. Vláda si vzala na starost zpravodajské agendy. Mnoho novinářů praktikovalo autocenzuru, a to buď ze strachu, nebo protože chtěli dát nové vládě šanci. Dvě televizní stanice a několik novin bylo uzavřeno. Národní televizní kanály byly převzaty podniky, které stály blízko vládě. (Mchedlishvili, 2015, online)

Dále se vztahy mezi vládou a tiskem zhoršily, a to v roce 2007. V listopadu roku 2007 proběhlo násilné uzavření televize *Imedi* (uprostřed politických protestů), která byla silně kritická vůči vládě, což poškodilo postavení Gruzie jako země s rodícím se svobodným tiskem. Válka s Ruskem, v srpnu roku 2008, ještě více zkomplikovala prostředí pro rozvoj nezávislých gruzínských médií. (Mchedlishvili, 2015, online)

V roce 2009 se svoboda tisku stala jedním z největších problémů gruzínské politiky. Opozice prosazovala kontrolu veřejnoprávních stanic, které podle jejího názoru podporovaly vládu. Protest někdy dostával až nepřiměřených forem, jakými byly hlídky a „koridory hanby“ před gruzínskými veřejnoprávními stanicemi a různé jiné případy zastrahování novinářů. Mezinárodní organizace vyjádřily ostrou kritiku ke krizové situaci sdělovacích prostředků v zemi. Během svého výročního projevu, dne 20. července 2009, navrhl bývalý prezident Saakašvili posun směrem k „otevřenější a nezaujaté“ mediální sféře a zajištění nezávislosti gruzínskému veřejnoprávnímu zpravodajství. (Mikashavidze, 2009, online)

Regionální média v Gruzii mají zkušenosti s větší nezávislostí a etickými standardy. Dnes ale bojují spíše strážce nedostatkem financí na svůj provoz. Regionální média nedosahují velkého publika; v mediálním prostředí dominují národní televizní programy. (Mikashavidze, 2009, online)

4.2 Tiskový zákon

Gruzínská ústava a tiskový zákon z roku 1991 zaručují svobodu slova a tisku. V současné době je zákon o tisku a dalších médiích, který byl přijat v srpnu 1991 (na základě analogického sovětského zákona), stále v platnosti. Zákon je uznáván novináři, ale neexistuje žádný oficiální nezávislý dohlížecí orgán oprávněný sledovat jeho realizaci a revizi. K tomu navíc dochází k údajnému porušování a obvinění z jeho nedodržování. Většina novinářů shledává dualitu některých článků zákona za jejich hlavní nedostatek. Zákon například uvádí, že „*tisk a další hromadné sdělovací prostředky jsou zdarma*“. Princip svobody hromadných sdělovacích prostředků je zapsán do gruzínské ústavy, přijaté v srpnu 1995. Je v ní výhradně uvedeno, že „*masmédiá jsou zdarma; cenzura je nepřípustná*“ (článek 24.2), a že „*stát nebo samostatní jednotlivci nemají právo monopolizovat hromadné sdělovací prostředky nebo prostředky k šíření informací*“ (článek 24.3). Občané mají právo se vyjadřovat, distribuovat a hájit své názory prostřednictvím jakéhokoliv média, přijímat informace týkající se společenského a státního života. Cenzura tisku a dalších médií je zakázána. (Nordin, 2009, online)

Omezení volného toku informací prostřednictvím médií jsou vyjmenována ve čtvrtém článku zákona o svobodě slova a tisku, který stanovuje, že: „*Masmédiím je zakázáno zveřejňovat státní tajemství, volat po svržení nebo změně stávajícího stavu a sociálního systému; propagovat válku, krutost, rasovou, národnostní nebo náboženskou nesnášenlivost; zveřejňovat informace, které by mohly přispět k páchání trestné činnosti, zasahovat do soukromého života občanů nebo porušovat jejich čest a důstojnost*“. Práva novinářů k získání informací jsou zastoupena v 21. článku zákona. Navíc zákon objasňuje podřízenost a odpovědnost státní kontrole médií ve vztahu k vládě. Článek 18 stanovuje, že stát s kontrolovanými sdělovacími prostředky jsou povinni omezit volný tok informací pouze za „*výjimečných okolností*“, jako je vypuknutí války nebo přírodní katastrofa.

I přes zavedení změn a doplňků není zákon o tisku skoro nikdy uplatněn v právním vymáhání praxe. V Gruzii není zákon o státních tajemstvích volně přístupný z důvodu nutnosti ochrany bezpečnosti státu (určuje, jaké typy informací nejsou volně přístupné). Zákon o státním tajemství, přijatý parlamentem v září 1996, požaduje, aby Rada pro národní bezpečnost vyvinula kritéria tajných informací, které mají být schváleny prezidentem. (Mchedlishvili, 2015, online)

Zákon o tisku a jiných hromadných sdělovacích prostředcích uvádí, že „činnost hromadných sdělovacích prostředků může být zakázána nebo pozastavena, pokud opakovaně porušuje zákon, a tím přispívá ke zločinu, ohrožování národní bezpečnosti, územní celistvosti, a také veřejného pořádku.“ (Nordin, 2009, online)

4.3 Cenzura

Po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991 se svoboda médií v Gruzii příliš nezlepšila. V období od prosince 1991 do ledna 1992 zadrželi ozbrojení stoupenci režimu několik televizních novinářů a drželi je v suterénu prezidentské rezidence. Tito novináři byli osvobozeni až po smrti Zviada Gamsakhurdii v roce 1993. (Gaprindashvili, 2011, online)

Situace se změnila po návratu Eduarda Shevardnadze do Gruzie, avšak nikoli okamžitě. Zatímco představitelé umírněných opozičních stran měli větší přístup k vládním médiím, nezávislí novináři byli podrobeni systematickému obtěžování ze strany vlády a opoziční noviny byly uzavřeny s odůvodněním nekvality. Avšak např. v případě „Iberia-Spectri“ zasáhl Eduard Shevardnadze osobně a zajistil, aby fungování bylo dovoleno. V roce 1994 dochází k postupnému uvolnění politické kontroly tisku a v listopadu 1995 několik novinářů potvrdilo, že média zažívají větší svobodu než o rok dříve. (Nordin, 2009, online)

V roce 1996 nezávislá federace gruzínských novinářů nezaznamenala žádné zjevné porušení svobody slova. Pouze v jednom případě článek odporoval trestnímu zákoníku. Noviny „Noy“ byly zrušeny v návaznosti na zveřejnění antisemitského materiálu. Šéfredaktor odpovědný za vydání, byl obviněn z „vyvolávání nepřátelství mezi národy“. Poměrně monopolní postavení publikování a informování v Korporaci Sakinform také vyvolávalo určité obavy, zejména ohledně poskytování informací. Podle jednoho pozorovatele se „*ochočená média vždy objevují jako první příjemci informací*“. (Gaprindashvili, 2011, online)

Příkladem vládního tlaku na média je především spor kolem televizní stanice *Rustavi 2*. Agentura Gamma Plus byla registrována u ministerstva spravedlnosti v roce 1994 s licenci, která umožňovala provozování televizního kanálu. Televizní kanál přijal jméno „*Rustavi 2*“ a brzy se stal velmi populární jak v Rustavi (město se nachází asi 31 km od Tbilisi), tak v hlavním městě. Nicméně jen několik měsíců po zahájení vysílání byl přenos *Rustavi 2* zastaven. Místní úřad v Rustavi požádal ministerstvo komunikací o zrušení práva na vysílání *Rustavi 2* a převedení tohoto kanálu na televizi *Kldekari*, která byla zřízena místním úřadem.

Ministerstvo komunikací vyhovělo této žádosti, posléze však ministerstvo spravedlnosti změnilo svůj postoj a vysílání *Rustavi 2* bylo nakonec obnoveno. Celý tento proces se opakoval o dva roky později, kdy znovu došlo ke zrušení licence pro *Rustavi 2*. Konkurenční společnosti bylo uděleno povolení k vysílání na základě dostupných frekvencí. Tehdy se však vedení *Rustavi 2* rozhodlo hájit u soudu, kde nakonec zvítězilo. (Gaprindashvili, 2011, online)

4.3.1 Náboženská cenzura

Gruzínská pravoslavná církev velmi aktivně brání šíření informací o náboženských problémech, korupci ve svém sboru nebo porušování ústavního principu odluky církve od školního systému. Církev také nechce, aby jiná náboženství měla v Gruzii jakýkoliv druh publicity. Média tento požadavek tiše respektují, takže se v tisku nelze dočíst prakticky nic problematického o pravoslavné církvi či o jiných náboženstvích. Například v roce 1993, kdy byl zveřejněn článek o růstu fundamentalismu, tehdy tajemník patriarchy hrozil autorům, hlasatelům a jejich vedení exkomunikací. (Mikashavidze, 2009, online)

Podobně byla v roce 1997 organizována agresivní kampaň proti vydání knihy o náboženských dějinách, jejímž autorem byl Nugzar Papuashvili. Ortodoxní fundamentalisté uspořádali veřejné pálení této a jiných knih, které považovali za urážlivé. Zástupci církve následně sdělili, že informování o pálení knih rozdmýchalo protiduchovní hysterii. (Mikashavidze, 2009, online)

4.4 Tlak na média

Tiskový zákon z roku 1991 vyžaduje, aby novináři „*respektovali důstojnost a čest prezidenta a také neoslabovali a nepodřývali autoritu států*“. Zákon stanovuje sankce za publikace, které vyjadřují „*falešné informace*“ nebo „*zlomyslné používání svobody tisku*“. Mnoho nezávislých novin vyjadřuje různé politické názory a následně se musí často vyrovnat s různými stupni zastrašování novinářů. Postupně se sice média stávají více nezávislými na vládní kontrole, ovšem čím dál tím více jsou závislé na finančních podporovatelích. (Kapanadze, Gogosashvili, 2012, online)

V současné době existuje všudypřítomná tendence k autocenzuře. Novináři ve státě řízených sdělovacích prostředcích se bojí urazit vládní úředníky, zatímco jejich kolegové z nezávislých médií se obávají urazit jiné vlivné struktury ve společnosti. (Mikashavidze, 2009, online)

V červnu roku 2000 se gruzínské úřady snažily přinutit novináře Akakiho Gogichaisviliho opustit zemi. Gogichaisvili, vedoucí populární televizní show „60 minut“ *Rustavi 2*, byl pod neustálými útoky ze strany státního zastupitelstva. Vasil Silagadze, reportér deníku „Eco Digest“ v Gruzii, byl napaden v červenci roku 2000 místními policisty po zveřejnění článků, které popisovaly policejní korupci. Útočníci mu usekli prsty na pravé ruce, aby nebyl schopen nějakou dobu psát a hrozili další odplatou, pokud by pokračoval dál ve svém vyšetřování. (Gaprindashvili, 2011, online)

Atentát na populárního televizního žurnalistu Giorgi Sanaia vedl k národnímu smutku v celé zemi. Šestadvacetiletý moderátor programu „Gamis kurieri“ („Noční Zprávy“) na *Rustavi 2* byl zastřelen ve svém bytě, dne 26. července 2001. Jeho vražda vyvolala veřejné demonstrace, neboť byl zřejmě zavražděn v odplatě za svou snahu sledování vládní korupce. Policie následně zadržela muže, který byl již dříve zadržen na základě obvinění z podvodů, ale státní zastupitelstvo nepředložilo dostatečné důkazy, které by dokázaly jeho vinu. (Kapanadze, Gogosashvili, 2013, online)

Dosud nebyly zaznamenány žádné incidenty týkající se zastrašování zahraničních zpravodajů. Gruzínská média mají málo zahraničních zpravodajů a spoléhají se na kontakty se zpravodajskými organizacemi v Ázerbájdžánu, Arménii a Rusku. Mnoho tiskovin se hlásí k odběru tiskových agentur, ale základní zdroje jsou internetové a zahraniční vysílání. (Nordin, 2009, online)

5 Současný mediální trh v Gruzii

V dubnu 1998 se Gruzie stala členem Rady Evropy. Rada Evropy požadovala po Gruzii, aby dodržovala zásady Evropské úmluvy o lidských právech, včetně článku 10, který zaručuje svobodu projevu a informací. Ve skutečnosti však určité aspekty mediálního prostředí, především vládní kontrola a zastrašování novinářů, omezují svobodu gruzínské žurnalistiky. (Mchedlishvili, 2015, online)

Vláda má tendenci zasahovat skrze selektivní vynucování komplexních a neustále se měnících správních a daňových ustanovení. Dalšími překážkami pro rozvoj gruzínského mediálního průmyslu jsou registrace a licenční požadavky stanovené v článku 7 v zákoně o sdělovacích prostředcích. Článek 10 povoluje státu neschválit registraci mediálním podnikům, jejichž cíle odporují gruzínskému zákonu. (Mchedlishvili, 2015, online)

Nedostatek právní definice týkající se činnosti médií a novinářů vede ke zvýšení použití síly. V Gruzii existuje mnoho případů zastrašování i útoků na novináře. Jedním z případů je napadení korespondenta deníku „Eco Digest“, Vasilija Silagadze. Dne 25. července roku 2000 neznámá skupina lidí, která se představila jako zástupci policistů, zavedla novináře do parku a fyzicky ho napadla. Chtěli po něm, aby „psal méně o policii“. (Mchedlishvili, 2015, online)

5.1 Televizní média

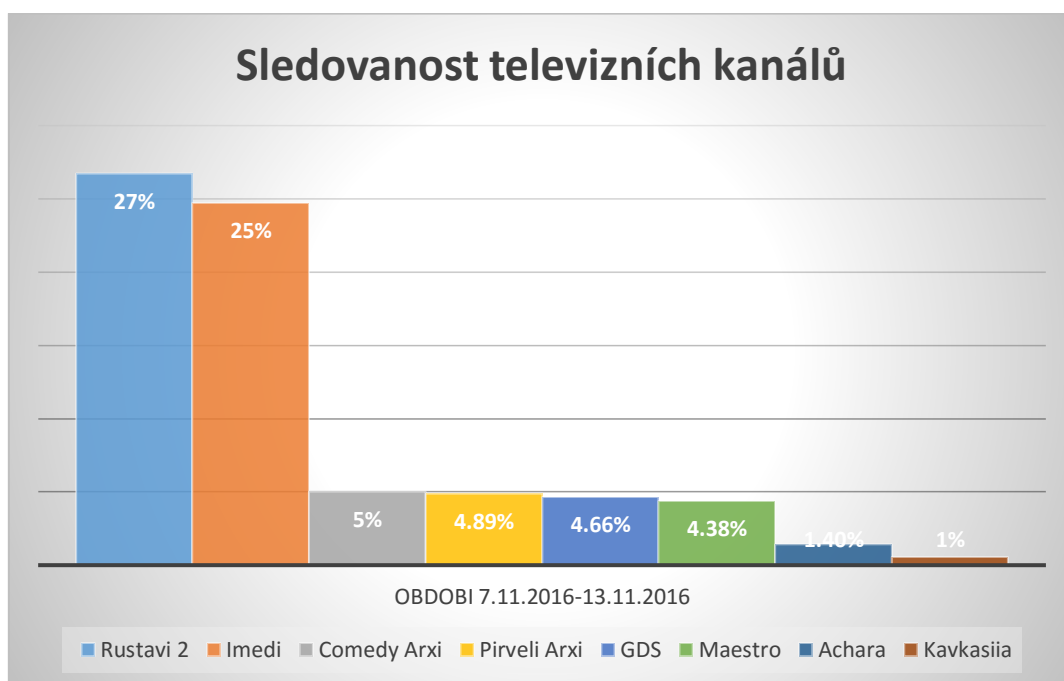
Gruzínská televizní síť zahájila svoji činnost v roce 1996. Jednalo se celkem o 15 stanic, které nevlastnil stát. Tyto stanice pokrývaly 15 měst a obcí. Osmdesát procent vysílacího času se skládalo z licencovaných video-produkcí. (Mikashavidze, 2009, online)

Počet televizorů v Gruzii se pohybuje okolo 2,5 milionu, zatímco rozhlasových příjemců je v zemi okolo 3 milionů. (Kapanadze, Gogosashvili, 2012, online)

V roce 1994 byla založena televizní stanice *Rustavi 2* jako významná alternativa státní televize. V současné době je jedinou stanicí, která není řízená státem a má celonárodní publikum. V Tbilisi je kromě *Rustavi 2* dalších sedm nezávislých televizních stanic. V Gruzii dále existuje více než 45 regionálních televizních stanic, z nichž 17 nabízí denní zprávy. I když jsou tyto stanice zdánlivě nezávislé, nedostatek příjmů z reklamy je často nutí k závislosti na místních vládních orgánech. *Rustavi 2* vlastní síť patnácti stanic, z nichž pět denně vysílá večerní zpravodajské pořady. (Nordin, 2009, online)

Rustavi 2 má v současné době vyšší sledovanost než státní televize. Stanice mimo Tbilisi usilují o zachování své nezávislosti, jelikož se nadále potýkají s nedostatkem finančních prostředků. Pouze čtyři televizní stanice mají pokrytí po celé Gruzii: *První Kanál*, *Imedi*, *Rustavi 2* a *Ajara*. *Rustavi 2* má nejvyšší sledovanost v Tbilisi, dále následuje *TV Imedi* a *První kanál*. (Mikashavidze, 2009, online)

Graf 1: Sledovanost televizních kanálů

Zdroj: Nielsen Television Audience Measurements, online

Imedi TV, kterou založil gruzínský magnát Badri Patarkatsishvili, byla silně kritická vůči státním úřadům. V listopadu 2008 během politických protestů vláda obvinila *Imedi TV* z podněcování k násilí. Na stanici byla poslána zamaskovaná policie, aby ji uzavřela. Policie zničila vybavení a použila nepřiměřené násilí vůči novinářům (Gruzínský veřejný zástupce, parlamentní zpráva o stavu lidských práv, 2008). *Imedi TV* se otevřela až o rok později, po smrti Patarkatsishvili a převzetí stanice provládními podnikateli. Redakční politika stanice se následně významně proměnila. (Mchedlishvili, 2015, online)

Zpravodajství na všech televizních stanicích postrádá rovnováhu a neutralitu. "Kvalita vysílacích médií v Gruzii odráží kvalitu politické debaty v zemi, která bolestně chybí". (Freedom House, online)

5.2 Tisková média

Z celkového počtu 502 novin v Gruzii je 376 registrováno oddělením statistiky v Tbilisi a 126 je registrováno v regionech. Většina z nich je publikována nepravidelně. Tbiliské deníky *Rezonance* a *24 hodin* zastupují přední pozice v seznamu seriózního tisku. Zajímavá centrální tisková média představují *Alia*, *Akhali Taoba*, *Versia* a *Asaval-Dasavali*. Regionální noviny vycházejí jednou týdně. Nejznámějšími jsou *Batumelebi*, *Akhali Gazeti*, *PS*, *Guria News*, *Kakheti Khmer*, *Spektri* a *Samxretis Karibche*. (Mchedlishvili, 2015, online)

Některé noviny jsou vydávány v menšinových jazycích. K ruskojazyčným novinám patří *Svobodnaya Gruzija*, *Golovinski Prospekt*, *Argumenty i fakty*. Arménské noviny jsou zastoupeny především *Javakhk*, *Arshadius* a *Samkhretis Karibche* (v arménštině a gruzínštině). Noviny v ázerbájdžánštině jsou hlavně *Gurjistan*, *Hairat*. Rovněž jsou publikovány noviny v angličtině-*Messenger*, *Gruzie Today*, *Georgian Times*, *Georgian Business Week*. (Mchedlishvili, 2015, online)

V Gruzii je vydávání časopisů na vzestupu. *Sarke*, *Tbiliselebi*, *GZA* a *Raitingi* zábavce věnují zábavě a politice. Tyto časopisy jsou vytisknuté na málokvalitních papírech, za nízkou cenu a mají nejvyšší oběh v tiskovém prodeji. *Cosmopolitan Georgia* a *Tskheli Shokoladi* jsou nejoblíbenějšími časopisy publikovanými na kvalitním papíru. (Mchedlishvili, 2015, online)

5.3 Rozhlas

V Tbilisi existuje 27 rozhlasových stanic a 9 v regionech. Většina vysílacího času je naplněna hudbou. Nejposlouchanější stanice Tbilisi jsou *Fortuna*, *Fortuna Plus*, *Imedi*, *Ucnobi*, *Avto Rádio*, *Ar Daidardo* a *Mtsvane Talgha*. Tyto stanice mají úzce vymezené publikum a nabízejí zpravodajství, talk-show, hudbu a zábavu.

Posluchači si mohou naladit rovněž zahraniční vysílání *Radio France International*, *National Public Radio Ameriky* a *BBC World Radio*. Většina rozhlasových stanic je k dispozici online. (Mchedlishvili, 2015, online)

Řada nezávislých rozhlasových stanic vysílá v pásmu AM a FM frekvence. Státní rádio nadále dominuje v regionech i mimo Tbilisi. Soukromé *Rádio Fortuna*, 24hodinová FM stanice, pokrývá celou oblast Gruzie a má největší počet posluchačů (cca 620 tisíc),

zatímco obě státní rozhlasové stanice mají cca 580 tisíc posluchačů. (Mchedlishvili, 2015 online)

5.4 Internet

Mezinárodní organizace *Freedom House* odhadla celkový počet uživatelů internetu v Gruzii kolem 2,4 milionů, tedy přibližně polovina obyvatel.

Uživatelé internetu jsou soustředěni především ve městech – hlavně Tbilisi a Batumi. Tuto část tvoří přibližně 35%. Rozšíření internetu v regionech brání vysoké ceny a nedostatek pevné telefonní infrastruktury. (Mchedlishvili, 2015, online)

Internet je bez vládní kontroly. Gruzínští uživatelé mohou volně přistupovat na webové stránky a sdílet soubory informace z celého světa. (Mchedlishvili, 2015, online)

Nejrozvinutější internetová média v Gruzii jsou blogy, fóra, sociální sítě a různé filmové a hudební weby pro sdílení. *Myvideo.ge* a filmové weby mají vrcholnou pozici v seznamu nejčastěji prohlížených webových stránek.¹ Rovněž se zvyšuje popularita internetových diskusních fór, nejvýznamnějším je *Forum.ge*. (Mchedlishvili, 2015, online)

5.5 Freedom House a svoboda médií v Gruzii

Podle mezinárodní organizace *Freedom House* je Gruzie na 93. místě (ze 199 států) podle indexu svobody tisku a spadá do skupiny částečně svobodných zemí.

Ve výroční zprávě *Freedom House* z roku 2015 je zaznamenáno, že v posledních pěti letech došlo v Gruzii k mírnému zlepšení ohledně svobody tisku.

Na obrázku č. 1 je zachycen celosvětový stav svobody tisku podle *Freedom House*. Pomocí tří různých barev je vidět, jaký stát má úplnou svobodu (zelená barva), částečnou svobodu (žlutá barva) a žádnou svobodu (purpurová barva). Nejsvobodnějšími jsou státy západní Evropy, severní Ameriky a Austrálie. V nejkritičtější situaci jsou regiony v severní Africe, na středním a dálném Východě a také v Rusku. Gruzie je zbarvena žlutě, což znamená, že je přiřazena k státům s částečnou svobodou tisku.²

¹ Dostupné z: <http://www.top.ge/cat.php?c=28&where=News%2C+Media%2C+TV%2C+Radio%2C+Newspapers>

² Dostupné z: <http://www.radiotavisupleba.ge/a/freedom-house-report/26985344.html>

Obrázek 1: Svoboda médií 2015

Zdroj: Freedom House, online

5.6 Nespokojenost mezi vládou a médii. Případ Rustavi 2

Mezinárodní organizace *Human Rights Watch* odhaduje, že v roce 2015 představovalo pro svobodu médií v Gruzii významnou hrozbu zrušení několika politických talk-show a zesilující se spory kolem *Rustavi 2*. Majitelem *Rustavi 2* byl od roku 2004 Kibar Khalvashi, svůj podíl byl ale o dva roky později nucen prodat pod tlakem tehdejší vlády. V srpnu 2015 Kibar podal žalobu požadující návrat svého podílu v této společnosti. Téhož roku rozhodl tbiliský městský soud v jeho prospěch a jmenoval ho dočasným ředitelem *Rustavi 2*. Tento krok ohodnotila místní organizace pro lidská práva jako snahu vládního zásahu do redakční politiky televizní stanice. O týden později toto rozhodnutí zrušil ústavní soud. Vedení *Rustavi 2* tvrdí, že tento soudní spor byl vyvolán vládou a byl pokusem o zmocnění se opozičních kanálů.

Během sporu ředitel *Rustavi 2*, Nika Gvaramia, uvedl, že mu jeden z vládních úředníků vyhrožoval zveřejněním jeho osobního videozáznamu, pokud "neustoupí stranou". Prokuratura zahájila vyšetřování této hrozby. Po několika dnech se na internetu rozšířily tajné nahrávky ze soukromého rozhovoru Niky Gvaramii a bývalého prezidenta Michaila Saakashviliho, kde Saakashvili naznačuje, aby se kanál *Rustavi 2* připravil na konfrontaci s vládou.

V srpnu 2015 byla na televizi *Imedi TV*, která je druhá nejsledovanější v Gruzii, pozastavena politická talk-show. Moderátorka pořadu, Inga Grigolia, následně upozornila, že k tomu došlo pod tlakem vlády. (World Report 2016: Georgia, 2016, online)

6 Praktická část

Praktická část bakalářské práce má za cíl zjistit, jak místní obyvatelé, veřejnost i novináři, vnímají svobodu médií v Gruzii.

Pro tuto práci byl proveden výzkum na základě kvantitativních a kvalitativních metod. Součástí práce je analýza dotazníků, které byly určeny pro širokou gruzínskou veřejnost, a také analýza polostrukturovaných rozhovorů s gruzínskými novináři.

Práce se snaží odpovědět na hlavní výzkumnou otázku:

„Jak je vnímána svoboda médií v Gruzii?“

Dále byly stanoveny dvě doplňující výzkumné otázky

1. *Jak veřejnost vnímá média v Gruzii?*
2. *Jak novináři v Gruzii vnímají svobodu slova?*

Dotazníkové šetření bylo provedeno přes internet. Položené otázky byly uzavřené, otevřené i polouzavřené. Celkem se v dotazníkovém šetření podařilo získat názory 160 respondentů. Většina z dotazovaných byli studenti nebo pracující lidé ve věku 18 až 25 let, kteří žijí v hlavním městě Tbilisi. Tím byly významně ovlivněny odpovědi respondentů, proto je třeba považovat výsledky kvantitativní části tohoto výzkumu za charakteristické především pro tuto věkovou skupinu. Významným možným faktorem ovlivňujícím výsledky výzkumu je i to, že většina respondentů v současné době studuje na VŠ nebo již měli dosažené vysokoškolské vzdělání.

Druhou cílovou skupinu tvořili profesionální pracovníci v mediální sféře. Polostrukturovaných rozhovorů se zúčastnilo celkem osm žurnalistů. Rozhovory byly provedeny a nahrány v Gruzii v červnu 2016. Podrobnější informace o respondentech lze nalézt v kapitole **Charakteristika novinářů**, v tabulce č.1, Identifikační údaje (str.44).

6.1 Média pohledem veřejnosti

V následující kapitole budou reprezentovány výsledky kvantitativního výzkumu, který byl realizován formou dotazníkového šetření.

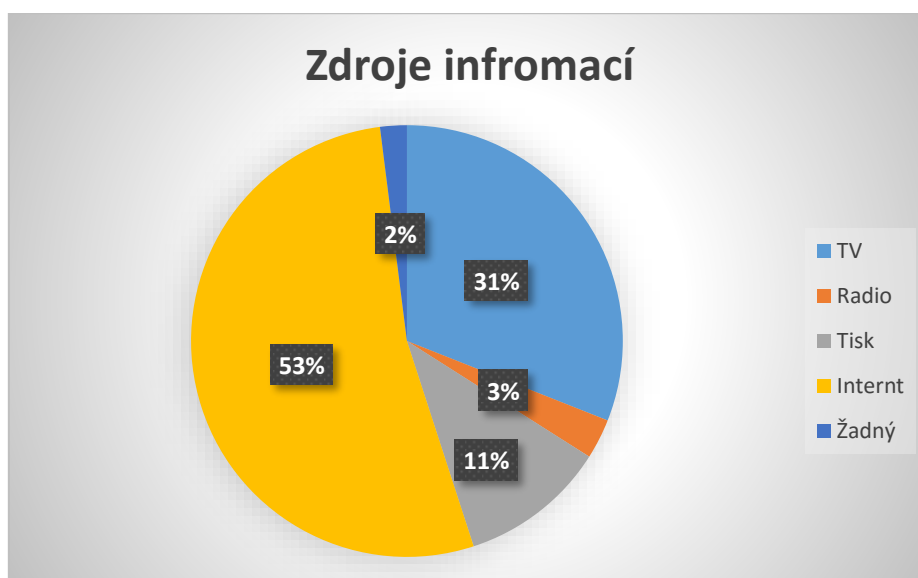
6.1.1 Charakteristika respondentů

Kvantitativního výzkumu se zúčastnilo celkem 160 lidí, z nichž bylo 114 žen a 46 mužů. Většinu respondentů tvořila skupina mladých lidí ve věku 18 až 25 let (57 % respondentů), žijících v hlavním městě Tbilisi (70 % respondentů). 24 % respondentů byli ve věku 26-40 let, 17 % - 41 až 55 let a zbylých 2 % zastupovala skupina lidí ve věku 56 let a více. 94 % respondentů měli jako nejvyšší dosažené vzdělání vysokoškolské. Jak je uvedeno výše, autorka práce si je vědoma, že tyto charakteristiky mohou být významné faktory ovlivňující výpovědi respondentů. Proto je o výsledku vhodné uvažovat především v této rovině - vypovídá tedy o názorech na gruzínská média především mladých lidí žijících v hlavním městě.

6.1.2 Zdroje informací a jejich témata

Respondenti uvedli, že nejčastěji používané médium je pro ně internet (53% respondentů), následuje televize, kterou uvedlo 31 % respondentů. Tiskoviny a rozhlasové vysílání nejsou v současné Gruzii tak populární, jako tomu bylo dříve.

Graf 2: Zdroje informací

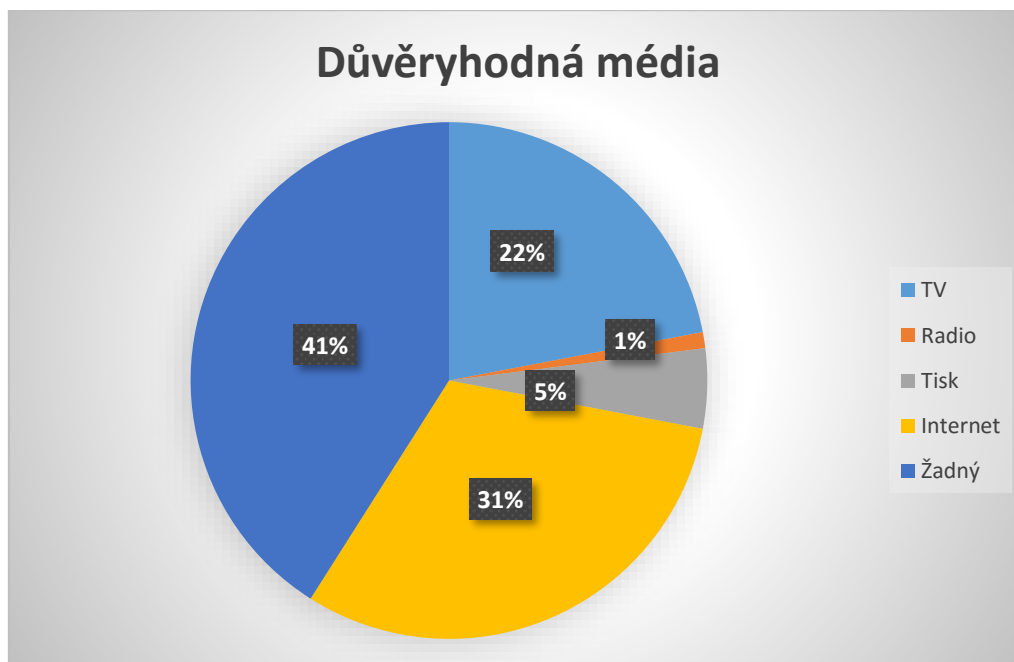
Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti zároveň uvedli, že nejdiskutovanějším tématem v gruzínské společnosti je politika. Nejzajímavější informace pro většinu respondentů představují zprávy (aktuality), dále kulturní zprávy a poté politika. Respondenti zároveň uváděli, že nejméně zajímavé informace se podle nich týkají volného času a zábavy, sportu a ekonomiky.

6.1.3 *Důvěryhodnost médií*

Většina respondentů nepovažuje za důvěryhodný ani jeden z gruzínských hromadně sdělovacích prostředků. Třetina respondentů považovala za nejdůvěryhodnější zprávy z internetu, pětina respondentů uvedla zprávy z televize. Tyto informace zobrazuje graf č. 2.

Graf 3: Důvěryhodná média

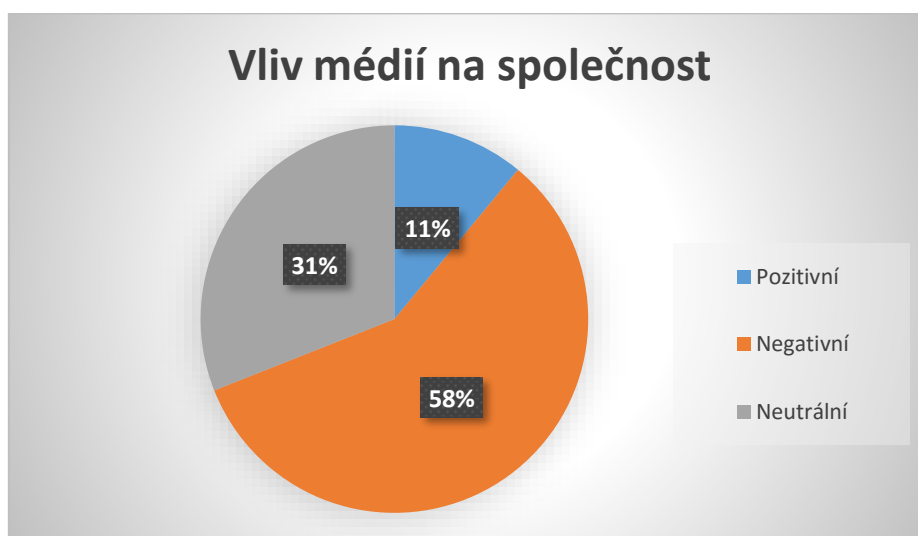
Zdroj: Vlastní zpracování

Co se týče spolehlivosti médií, respondenti nedůvěřují jenom jednomu mediálnímu zdroji, nýbrž se vždy snaží porovnat získanou informaci s různými mediálními prostředky.

6.1.4 *Vliv médií na společnost*

Všichni respondenti se domnívali, že média ovlivňují společnost a vyvolávají vznik různých sporů, diskusí a názorů. Více než polovina dotazovaných uvedla, že média mají na společnost negativní vliv. Jen 31 % si myslí, že vliv je neutrální. Pro zbylých 11 % lidí existuje pozitivní působení médií na společnost.

Graf 4: *Vliv médií na společnost*

Zdroj: *Vlastní zpracování*

6.1.5 *Svoboda médií v Gruzii*

Respondenti se domnívají, že stát částečně zasahuje do fungování mediálních prostředků. čím více dochází ke státním zásahům ovlivňujícím svobodu médií, tím méně jsou média svobodná. Aby měla média šanci svobodně fungovat, musí dle jejich názoru vláda přestat zasahovat do jejich nezávislé aktivity. Odpovědi lépe přibližuje graf č. 4, modrou barvou je vyznačen postoj lidí k svobodě tisku v dnešní Gruzii. Pomocí oranžové barvy je vyjádřeno, jak jsou podle nich ovlivněna média státem.

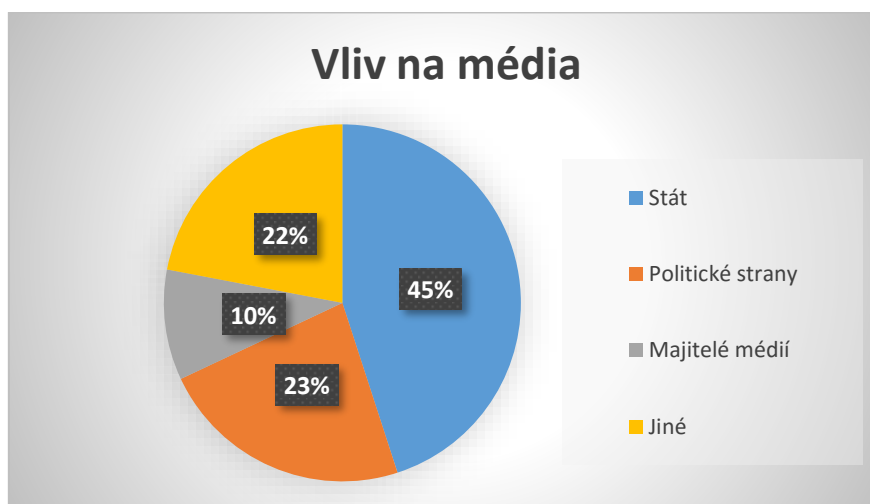
Graf 5: Závislost svobody médií a zásahu státu

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti byli toho názoru, že nejvíce do fungování médií zasahuje stát (45%), dále pak politické strany (23%) a majitelé médií (10%). Tyto odpovědi přibližuje graf č.5.

Graf 6: Vliv na média

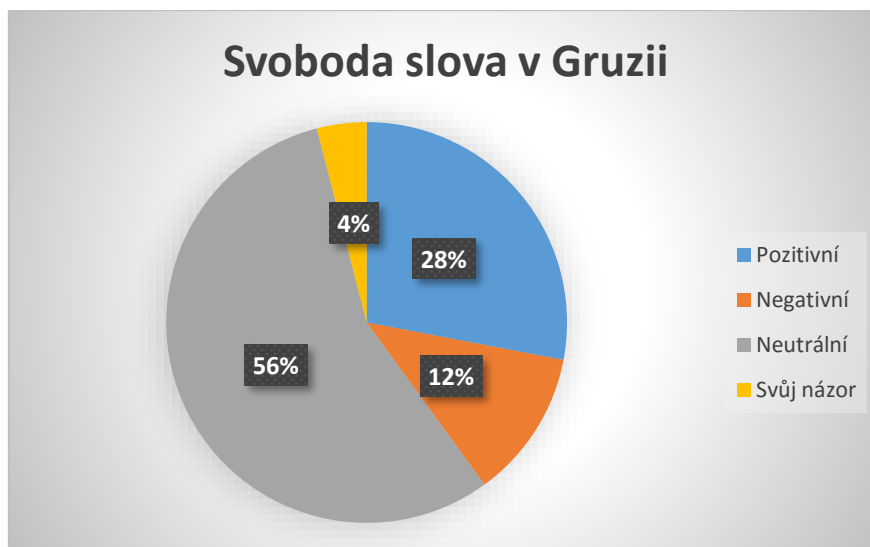

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.6 Svoboda slova v Gruzii

Více než polovina respondentů se domnívá, že vývoj svobody slova v Gruzii je neutrální. Pouze 28 % respondentů byli toho názoru, že svoboda slova je pozitivně rozvinuta. Naopak 12 % zastávalo názor, že svoboda slova v Gruzii je na negativní úrovni.

Graf 7: Svoboda slova v Gruzii

Zdroj: Vlastní zpracování

Co se týče největších překážek pro svobodu slova v Gruzii, 47 % respondentů se domnívá, že nejvýznamnější hrozbou jsou stát a politické strany, 34 % respondentů uvedlo, že největší překážkou pro rozvoj svobodných médií a svobody slova je nedostatečná profesionalita a kompetentnost žurnalistů, 14 % respondentů se domnívalo, že největší překážkou pro svobodu slova je špatná ekonomická situace.

Graf 8: Překážky svobody slova a médií v Gruzii

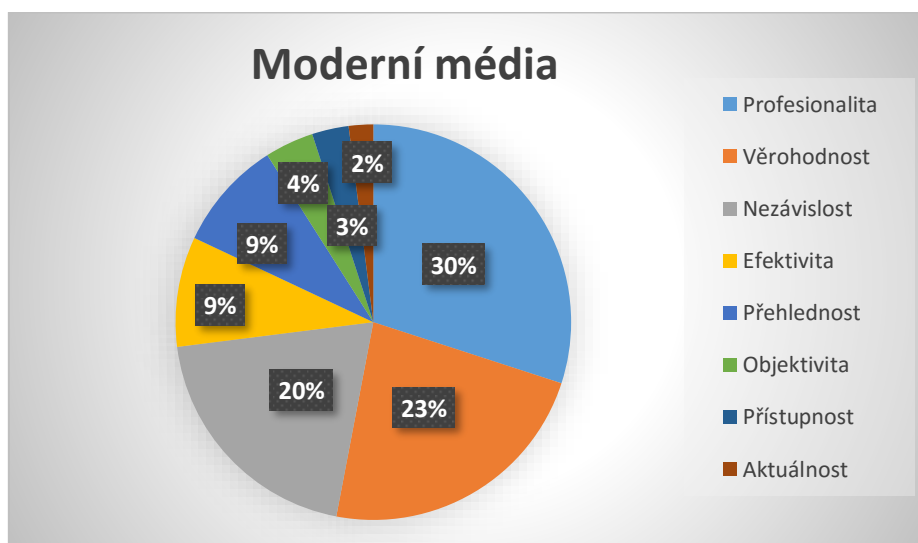

Zdroj: Vlastní zpracování

6.1.7 Charakteristika moderních médií

Podle respondentů jsou tři nejdůležitější komponenty, které charakterizují moderní média, jsou profesionalita (30%), věrohodnost (23%) a nezávislost (20%). Dále respondenti uváděli i charakteristiky jako přehlednost, efektivita, objektivita a přístupnost.

Graf 9: Charakteristika moderních médií

Zdroj: Vlastní zpracování

6.2 Média pohledem novinářů

V následující kapitole budou představeny výsledky kvalitativního výzkumu v podobě osmi polostandardizovaných rozhovorů s gruzínskými novináři.

6.2.1 Charakteristika novinářů

Rozhovory s novináři proběhly na konci června 2016 v hlavním městě Tbilisi. Na začátku práce bylo poměrně obtížné tyto novináře vytipovat, neboť téma bakalářské práce je v Gruzii velmi citlivé. Ačkoliv se autorka práce snažila získat novináře ze všech typů médií, nakonec se jí podařilo rozhovor domluvit s novináři v současné době pracujícími pro televizi – kanály *Rustavi 2* a *Pirveli Arxi*. Nicméně většina z novinářů měla dlouhodobou zkušenost i s prací pro jiný mediální typ, tudíž mohli srovnávat současnou situaci se svoji dřívější zkušeností. Rovněž pracovali pro média již delší dobu, tudíž jejich výpovědi přinášejí zajímavé postřehy i z dlouhodobého hlediska. Z důvodů respektování soukromí informátorů jsou u všech uváděny pouze jejich křestní jména. V následující tabulce je uveden identifikační seznam informátorů.

Tabulka 1: Identifikační údaje

	Jméno novináře	Charakteristika novináře	Délka pracovní zkušenosti v médiích
1	Nino	Televize, informační korespondentka, vedoucí webové stránky Rustavi 2	9 let
2	Davit	Televize, vojenský žurnalista	10 let
3	Davit	Televize, novinář, vedoucí TV Novinky	9 let
4	Natia	Televize, novinářka, informační korespondentka	13 let
5	Lela	Televize, producentka, novinářka, redaktorka vysokoškolských novin Persona	28 let

6	Giorgi	Televize, producent a redaktor Novinek	8 let
7	Nino	Televize, producent talk-show	17 let
8	Zviad	Televize, vedoucí talk-show na Meore Arxi	8 let

Zdroj: Vlastní zpracování

6.2.2 Zdroje informací

Všichni žurnalisté všichni uvedli, že se domnívají, že nejoblíbenějším sdělovacím prostředkem v Gruzii je televize, především kanál *Rustavi 2*. Zároveň měli všichni velmi podobnou zkušenost s vyhledáváním nových informací, které nejčastěji vyhledávali na internetu, často i na sociálních médiích.

Natia: „*Většinou používám internetové zdroje jako sociální média, Facebook. Různé zahraniční weby jako BBC, Euronews, Wallstreet Journal, Interpressnews a tak dále.*“

David: „*Sociální média. Pro získání informací používám internet – sociální média.*“

6.2.3 Státní kontrola a vliv na gruzínská média

Polovina z oslovených novinářů se vyjádřila stejně jako většina osloveného gruzínského obyvatelstva. Domnívají se, že média v Gruzii jsou částečně svobodná, neboť zde podle nich existuje určitá kontrola státem. Tato kontrola, či jednotlivé zásahy, se nejčastěji dějí ve formě připomínek či hrozeb novinářům, popřípadě i soudním rozhodnutím. Jak bylo patrné z odpovědí novinářů, velmi těžko se jim státní kontrola definuje. Bylo také zajímavé zjištění, že ačkoliv se mnozí z nich domnívají, že kontrola existuje, následně tvrdí, že do jejich konkrétní práce to nijak nezasahuje. Když se autorka práce na toto dále doptávala, nebyli schopni tuto situaci lépe vysvětlit. Autorka práce si to vysvětluje možnou aplikací veřejně nepřiznané autocenzury.

Nino: „*Média jsou částečně svobodná. A ano, existuje určitá vládní kontrola. K zásahu do svobody médií bych přiřadila vliv státu, dále je to ekonomický vliv a nakonec vlastní konjunktura. Co se týče mé každodenní práce, žádný státní zásah a kontrolu necítím.*“

Giorgi: „*Určitě, stát zasahuje do prostředí masmédií. Řekl bych, že soukromé kontakty a vztahy ovlivňují například pořadí zpráv. To znamená, že v televizích běží státní propagace.*“

Žurnalisté zastávají názor, že tlak na hromadně sdělovací prostředky způsobuje především vláda a politické strany.

Nino: „*Dnes můžeme vidět, jak se bojuje za svobodu slova. Je to vidět na našem příkladu, Rustavi 2. Stát už do té války zahrnul i soud. Obviňuje nás a vyhrožuje zákonem, myslí si, že nad námi zvítězí soudním rozhodnutím.*“

Lela: „*Kontrola žurnalistů je prováděna státem formou napomenutí a připomínek. Ale já osobně s tím nemám zkušenosti a necítím žádný vliv v průběhu vykonávání své práce. Existují různé způsoby a formy sebeochrany, které by novináři měli znát.*“

Všichni žurnalisté se domnívali, že největším problémem v Gruzii je především autocenzura nebo redakční cenzura.

David: „*Já bych dal 60 bodů ze 100 za svobodu slova v Gruzii. Hrozby a překážky pro svobodu slova určitě existují a vždy budou. Budete se divit, ale jednou z hlavních hrozeb pro naši svobodu slova je Rusko, a také je to vliv našeho státu.*“

Nino: „*Vždy existují různé hrozby pro svobodu slova, k nimž může vést špatná ekonomická a politická situace v zemi či pomalý rozvoj celého státu. Je zapotřebí zvyšovat vzdělanost a profesionalitu žurnalistů. Nízké kompetence novinářů představují hrozbu pro rozvoj svobodných médií.*“

Všichni novináři uvedli, že se snaží uchovávat svoji svobodu a práva. Podle nich by současné mediální situaci v Gruzii nejvíce prospělo, kdyby stát přestal zasahovat do médií, veřejnost by se o téma svobody slova více zajímala a zároveň se zvýšila úroveň žurnalistické vzdělanosti.

Nino: *„Stát hlavně nesmí zasahovat do fungování médií. Musí zde existovat silná masmédiá a silná společnost. Stát by se měl držet dál a neovlivňovat ani média, ani společnost. Společnost musí bojovat za svobodu slova a projevu, to samé i média. Společnost a média se musí vzájemně podporovat.“*

David: *„Stát musí dát více svobody novinářům, kteří dnes cítí vliv, hrozby a zásah do své práce.“*

Zviad: *„Pro zlepšení a zvýšení úrovně svobody slova v Gruzii bych dal více prostoru pro rozvoj regionálním a malým médiím, které dnes nejsou kvůli větším médiím tolik populární.“*

Lela: *„Nejprve bych zlepšila úroveň vzdělání. Musí se zvýšit novinářská zodpovědnost, na které závisí kvalitně provedená práce. Svoboda slova musí být více oceněna, pak by měla vyšší úroveň a projevovala by se častěji.“*

Natia: *„Já bych založila různé novinářské společnosti či kluby, kde by se scházeli všichni žurnalisté. Mohli bychom si vyměňovat různé názory a myšlenky. Demokratický stát a profesionální žurnalisté jsou základem pro zvýšení svobody slova.“*

6.2.4 Nedostatky současných gruzínských médií

Novináři také měli definovat, jaké jsou hlavní nedostatky současných gruzínských médií – nejčastěji uváděli objektivitu, profesionalitu a nezávislost. Nino uvedla i problém s důvěryhodností a věrohodností současných médií. Natia se domnívá, že by médiím prospěla větší rozmanitost, například širší nabídka analytických a vzdělávacích programů.

Nino: „Gruzínským médiím dnes chybí převážně profesionalita, efektivita a objektivita. Jsou to podle mě jedny ze základních charakteristik moderních médií.“

David: „Opravdu dobrých, profesionálních novinářů je jen 30 % a to není dobré. Médiím v Gruzii určitě chybí profesionalita a efektivita.“

David: „Pro mě by měla ideální média obsahovat dobré technické podmínky pro žurnalisty, přístupnost, efektivitu médií a samozřejmě i profesionalitu novinářů.“

Zviad: „Moderní média by měla charakterizovat kompetentnost, důvěryhodnost, spravedlivost, objektivitu, kvalitu a nezávislost.“

7 Zhodnocení výsledků

Výsledky odpovědí na hlavní výzkumnou otázku této práce: „*Jak je vnímána svoboda médií v Gruzii?*“ ukazují, že masmédiá v Gruzii jsou novináři i veřejností vnímána jen jako částečně svobodná. Podle všech respondentů z řad veřejností i novinářů největší zásah do médií v Gruzii způsobuje vláda a politické strany.

První doplňující výzkumná otázka se zaměřovala na vnímání gruzínských médií veřejností. Účastníci kvantitativního výzkumu byli představiteli gruzínské společnosti, a to většinou mladí lidé ve věku od 18 až do 25 let, žijící v Tbilisi, s vysokoškolským vzděláním. Taková charakteristika respondentů určitě ovlivnila výpovědi dotazníkového šetření. Z odpovědí je patrné, že gruzínská veřejnost vnímá média jako částečně svobodná. Nejčastěji pro získání důvěryhodné informace používají respondenti více zdrojů – především internet a televizi. Nejdiskutovanějším tématem z mediálních zpráv u většiny obyvatel je politika. Respondenti se souhlasili s určitou rolí médií na formování veřejných hodnot ve společnosti, nicméně mnoho z nich se domnívalo, že média tato role není příliš pozitivní, ale spíše negativní. Co se týče současné žurnalistické činnosti, tak polovina respondentů hodnotila profesionalitu novinářské práce jako špatnou, a druhá polovina jako dobrou. Podle názoru většiny respondentů je zřejmé, že v gruzínských médiích částečně existuje cenzura, která se projevuje vládní kontrolou.

Druhá doplňující výzkumná otázka se zaměřovala na vnímání svobody médií v Gruzii samotnými novináři. Kvalitativního výzkumu se zúčastnilo osm gruzínských novinářů. Každý měl různou pracovní zkušenost a v současné době zastupoval jednu z nejpoblárnějších televizi Gruzie (*Rustavi 2 a Pirveli Arxi*). Většina z žurnalistů si myslí, že v Gruzii existuje svoboda slova, ale pro zvýšení její kvality a úrovně je potřeba učinit velké změny, jak v rozvoji státu, tak i pracovním přístupem novinářů.

Z výzkumu lze usoudit, že média v Gruzii mají velké nedostatky. Obě zúčastněné skupiny (veřejnost i novináři) uvedly, že současným gruzínským médiím chybí objektivita, profesionalita a nezávislost. Jeden z hlavních problémů svobody tisku v Gruzii je také nízká úroveň profesionality žurnalistů. Jak doplňují žurnalisté Nino a David:

Nino: „*Pro zvýšení kvality vědomostí by ve školách měli učit profesionálové s osobní zkušeností. Žáci by měli mít možnost vykonávat praxi a získávat tak nové zkušenosti.*“

David: „*Vzdělání, vzdělání, a ještě jednou vzdělání. Každý musí dělat jen svoji práci. Stát musí dělat svoji práci, zpěvák musí zpívat, malíř musí kreslit a žurnalista musí být dobrým žurnalistou.*“

Podle názorů všech respondentů moderní média musí být objektivní a spravedlivá. Řešení zlepšení situace svobody médií v Gruzii s sebou přináší několik výzev. Je důležité, aby zde existovala nezávislá média, do jejichž činnosti nezasahuje stát. Je třeba neustále zvyšovat profesionalitu žurnalistů, v tomto by mohly pomoci například mezinárodní organizace jako Freedom House či Reporters Without Borders. V neposlední řadě je třeba, aby se o tuto situaci aktivně zajímala gruzínská veřejnost, teprve pod jejím tlakem je možné, že dojde k určitým změnám.

8 Závěr

Bakalářská práce *Svoboda médií v Gruzii* si kladla za cíl přiblížit současný stav hromadně sdělovacích prostředků v Gruzii. Formování nezávislých médií je jedním z hlavních podmínek existence demokratického státu. Bohužel se gruzínská média dostala pod silný tlak státu a politických stran.

V teoretické části byly definovány základní a nezbytné pojmy související s tématem médií a mediálních teorií. Byly charakterizovány pojmy jako žurnalistika, mediální činnost, cenzura, svoboda tisku a také představeny gruzínské mediální struktury, jejich závislost na vládě a cenzuře.

V praktické části byly představeny výsledky výzkumu. Pomocí kvantitativních a kvalitativních metod, dotazníku a polostrukturovaného rozhovoru, se podařilo shrnout a srovnat názory různých představitelů gruzínské společnosti.

Hlavním cílem výzkumu bylo zjistit odpověď na výzkumnou otázku: „*Jak je vnímána svoboda médií v Gruzii?*“. Výsledky odpovědí ukázaly, že média v Gruzii jsou považována za pouze částečně svobodná. Zástupci novinářů i veřejnosti se shodli na tom, že média mají významný vliv na formování veřejného mínění v Gruzii. Co se týče svobody médií, všichni respondenti uvedli, že by se měla zvýšit úroveň vzdělanosti žurnalistů, a také by se měl zmenšit tlak státu a politických stran na média.

V rozvoji gruzínských médií k lepší svobodě slova mohou pomoci i mezinárodní organizace, které budou analyzovat situaci na mediálním trhu a podporovat novináře ve větší profesionalitě a objektivitě.

9 Seznam použitých zdrojů

9.1 Literatura

CEJPEK, Jiří. *Informace, komunikace a myšlení: úvod do informační vědy*. 2., přeprac. vyd. Praha: Karolinum, 2005. ISBN 80-246-1037-X.

ELLUL, Jacques. *Propaganda: the formation of men's attitudes*. New York: Vintage Books, 1965. ISBN 0-394-71874-7.

JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.

ZLATUŠKA, Jiří. Informační společnost. Zpravodaj ÚVT MU. 1998, roč. 8., č. 4, s. 1–6. ISSN 1212-0901.

MCQUAIL, Denis. *McQuail's Mass Communication Theory*. 6th Edit. Los Angeles: SAGE Publications, 2010. ISBN 978-1-84920-292-3.

Siebert, Fred Seaton, Theodore Peterson, and Wilbur Schramm. *Four theories of the press: The authoritarian, libertarian, social responsibility, and Soviet communist concepts of what the press should be and do*. University of Illinois Press, 1956.

MCCOMBS, Maxwell E. *Agenda setting: nastolování agendy - masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-591-2.

MCLUHAN, Marshall. *Jak rozumět médiím: extenze člověka*. Přeložil Miloš CALDA. Praha: Mladá fronta, 2011. Strategie. ISBN 978-80-204-2409-9.

KOVACH, Bill. a Tom ROSENSTIEL. *The elements of journalism: what newspeople should know and the public should expect*. New York: Three rivers press, 2001. ISBN 0-609-80691-2.

Webster's third new international dictionary of the english language unabridged. [1st ed.]. Springfield, MA: A Division of Merriam-Webster, 1986. ISBN 0-87779-206-2.

SVITICH, L.G. *Profese: novinář*. Učebnice. Moskva: Apekt Press. 2011. ISBN 978–5–7567–0602–4.

PROCHOROV, E.P. *Úvod do teorie žurnalistiky*. Učebnice. Moskva: Aspekt Press. 2011. ISBN 978–5–7567–0615–4.

BESPALOVA, A.; KORNILOV, E.; KORCHENSKIY, A.; LUCHINSKY, Y.; STAN'KO, A. *Historie Světové žurnalistiky*. Učebnice. Moskva, Rostov-na-Donu: Mart. 2003. ISBN 5-241-00294-4.

KORKONOSSENKO, S.G. *Základy žurnalistiky*. Učebnice. Moskva: Aspekt Press. 2009. ISBN 978-5-7567-0410-5.

VOROSHILOV, V.V. *Žurnalistika*. Učebnice. Sankt-Petěrburg. 2002. ISBN 5-801-601-821.

GAGOSHIDZE, SH. *Základy žurnalistiky*. Tbilisi. 1996.

9.2 Internetové zdroje

JONAK, Zdeněk. Informační společnost. In: *KTD: Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)* [online]. Praha: Národní knihovna ČR, 2003- [cit. 24.1.2016]. Dostupné z:

http://aleph.nkp.cz/F/?func=direct&doc_number=000000468&local_base=KTD

World Report 2016: Georgia. (2016). *Human Rights Watch* [online]. [cit. 27.1.2016].

Dostupné z: <https://www.hrw.org/ka/world-report/2016/country-chapters/285007#cad191>

Historie vzniku a vývoje žurnalistiky. (2007). [online]. [cit. 12.2.2016]. Dostupné z:

Km.ru: <http://www.km.ru/referats/A3921DA803F248C192DE6E58F3E03EBE>

Svoboda slova a cenzury [online]. [cit. 23.1.2016]. Dostupné z: Institut Prav Cheloveka

(Institute of Human Rights): <http://www.hrights.ru/text/b4/Chapter2.htm>

Mchedlishvili, N. (2015). "Freedom House" a svoboda médií v Gruzii. [online]. [cit. 2.2.2016]. Dostupné z: Radio Tavispleba: <http://www.radiotavisupleba.ge/content/freedom-house-report/26985344.html>

Mikashavidze, M. (2009). Media Landscapes: Georgia. [online]. [cit. 17.10.2015]. Dostupné z: European Journalism Center: http://ejc.net/media_landscapes/georgia

Nordin, V. D. (2009). Georgia Press, Media, TV, Radio, Newspaper. [online]. [cit. 17.10.2015]. Dostupné z: Press Reference: <http://www.pressreference.com/Fa-Gu/Georgia.html>

Freedom of Press 2015. Freedom of Press World map. Freedom House. [online]. [cit. 26.2.2016]. Dostupné z: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2015/maps>

Gaprindashvili, M. (2011). Gruzínská masmédiá. [online]. Dostupné z: Ilias Saxelmcpo Universiteti (Ilia's State University): <https://sites.google.com/a/iliauni.edu.ge/tanamedrove-mas-media-saqartveloshi-da-mtel-msoflioshi-tanamedrove-mas-media-sakartveloshi-da-mtel-msoplioshi/saqartvelos-mas-media>

Rating populárních gruzínských webových stránek. <http://www.top.ge/>. [online]. [cit. 24.10.2016]. Dostupné z: <http://www.top.ge/cat.php?c=28&where=News%2C+Media%2C+TV%2C+Radio%2C+Newspapers>

Freedom House: Svoboda médii 2013 – Gruzie. <http://www.media.ge/ge> [online]. [cit. 27.1.2016]. Dostupné z: <http://www.media.ge/ge/resources/5/300847/>

První gruzínské noviny. <http://litklubi.ge/> [online]. Dostupné z: <http://litklubi.ge/biblioteka/view-nawarmoebi.php?id=3932>

Eastern Partnership Media Freedom Landscape-2013. [online]. Media Freedom Watch Project. <http://mediafreedomwatch.org> [cit. 14.2.2016]. Dostupné z: http://mediafreedomwatch.org/wp-content/uploads/2014/04/EaP-Media-Freedom-Landscape-2013_EN3.pdf

Kapanadze, N., Gogosashvili M. *Standards of media relations in Georgia. Legal Analysis.* 2012. [online]. Dostupné z: http://old.gyla.ge/uploads/publications/2012/standards_of_media_relations_in_georgia.pdf

Weekly Audience Share of Georgian TV Channels. Nelsien Television Audience Measurement [online]. 2005 [cit. 2016-11-30]. Dostupné z: http://www.tvmr.ge/ka#!ka/tam_results/1:281:-/07|11|2016%20-%2013|11|20

10 Přílohy

10.1 Dotazníky pro veřejnost

1. Kolik Vám je let?

- 18 - 25
- 26 - 40
- 41 - 55
- 56 a více

2. Jaké je Vaše pohlaví?

- Žena
- Muž

3. Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

- Základní
- Středoškolské s maturitou
- Vysokoškolské

4. Kde bydlíte?

- V hlavním městě Tbilisi
- V malém regionálním městě
- Na vesnici

5. Který z hromadných sdělovacích prostředků používáte pro získání informací?

- Televize
- Radio
- Internet
- Tisk (Noviny)
- Žádný

6. Který televizní kanál sledujete, abyste získal(a) informace?

- Rustavi 2
- Imedi
- Maestro
- Pirveli Arxi
- Jiný

7. Pokud chcete získat informace, jaké rozhlasové vysílání posloucháte nejčastěji?

- Ar daidardo
- Fortuna +
- Apxazetis Xma
- Jiné

8. Které noviny čtete nejčastěji, pokud chcete získat informace?

- Asaval dasavali
- 24 saati
- Kviris palitra
- Alia
- Tabula
- Rezonansi
- Jiné

9. O kterém tématu získaném z hromadných sdělovacích prostředků nejvíce diskutujete ve vašem okruhu známých?

- Politika
- Ekonomika
- Kultura
- Aktuality, novinky
- Sport
- Volný čas, zábava
- Jiná

10. Které téma získané z mediálních prostředků je pro vás nejzajímavější?

- Politika
- Ekonomika
- Kultura
- Aktuality, zprávy
- Sport
- Volný čas, zábava
- Jiné

11. Co, dle Vás, určuje věrohodnost informací?

- Informace získaná z několika zdrojích
- Informace získaná z nezávislých zdrojích
- Jiný

12. Které z hromadných sdělovacích prostředků je pro Vás nejméně věrohodné?

- Televize
- Radio
- Internet
- Tisk (Noviny)

13. Z jakých webových stránek čerpáte důvěryhodné informace?

- Sociální sítě
- Informační portály, stránky západních států a zemí
- Informační portály, stránky Ruska a bývalých států SNG
- Gruzínské informační portály a stránky

14. Spoléháte na informaci získanou jenom z jednoho televizního kanálu?

- Ano
- Ne

15. Spoléháte na informaci získanou přes rozhlasové vysílání?

- Ano
- Ne

16. Spoléháte na informaci získanou jenom z jednoho tiskového prostředku (novin)?

- Ano
- Ne
- Nevím

17. Ověřujete si informace, které jste získali z hromadných sdělovacích prostředků?

- Vždy
- Velice často
- Často
- Nikdy

18. Jak hodnotíte působení a vliv masmédií na společnost v současné době?

- Pozitivně
- Negativně
- Neutrálně

19. Myslíte si, že existuje vliv médií na formování veřejných hodnot?

- Ano
- Ne
- Částečně
- Nevím

20. Existuje, dle Vašeho názoru, svoboda slova při vyjadřování na sociálních sítích?

- Ano
- Ne
- Částečně
- Nevím

21. Považujete masmédiá v Gruzii za svobodná?

- Ano
- Ne

22. Jak byste ohodnotili profesionalitu novinářské práce v Gruzii?

- Výborně
- Dobře
- Špatně
- Jiné

23. Zasahuje podle Vás stát do fungování masmédií?

- Ano
- Ne
- Částečně
- Nevím
- Pokud ano nebo částečně, tak odpovězte na tyto otázky:

24. Jakým způsobem zasahuje a ovlivňuje stát fungování masmédií?

- Stanoví cenzuru
- Nespolupracuje s hromadně sdělovacími prostředky pro předání pravdivé informace
- Omezuje normální fungování a pracování hromadně sdělovacích prostředků

25. Podléhá dle vás masmédiá v Gruzii nátlaku a omezení?

- Ano
- Ne
- Částečně
- Nevím
- Pokud ano nebo částečně, tak odpovězte na tyto otázky:

26. Od koho dostává masmédiá nátlak?

- Stát

- Politické strany
- Majitelé hromadných sdělovacích prostředků
- Jiné

27. Existuje podle Vás cenzura masmédií v Gruzii?

- Ano
- Ne
- Částečně
- Nevím

28. Jakým způsobem se projevuje cenzura?

- Státním zásahem
- Zásahem majitelů hromadně sdělovacích prostředků
- Jiný

29. Co podle Vás mají charakterizovat moderní hromadné sdělovací prostředky?

- Věrohodnost
- Objektivita (Skutečnost)
- Přehlednost
- Přístupnost
- Aktuálnost
- Účinnost (Efektivita)
- Nezávislost
- Profesionalita
- Jiný

30. Co si myslíte, že chybí médiím v dnešní době?

- Věrohodnost
- Objektivita (Skutečnost)
- Přehlednost
- Přístupnost

- Aktuálnost
- Účinnost (Efektivita)
- Nezávislost
- Profesionalita
- Jiný

10.2 Dotazníky pro žurnalisty

1. Která masmédia zastupujete?
2. Jak dlouho zde působíte?
3. Který z hromadných sdělovacích prostředků považujete za nejpopulárnější v Gruzii?
4. Který z hromadných sdělovacích prostředků používáte pro získání informací?
5. Co podle Vás mají charakterizovat moderní hromadné sdělovací prostředky?
6. Co si myslíte, že v dnešní době chybí gruzínským médiím?
7. Jak byste ohodnotili profesionalitu novinářské práce v Gruzii?
8. Co považujete za motivaci k výkonu vysokokvalifikační práce?
9. Jsou podle Vás svobodná média v Gruzii?
10. Zasahuje stát do fungování masmédií?
11. Jakým způsobem stát zasahuje a ovlivňuje fungování masmédií?
12. Existuje podle Vás cenzura masmédií v Gruzii?
13. Jakým způsobem se projevuje cenzura?
14. Jak byste ohodnotili svobodu slova v Gruzii?
15. Vidíte existenci hrozeb a překážek pro svobodu slova v mediální sféře v Gruzii?
16. Co je podle Vás překážkou svobody slova a masmédií v Gruzii?
17. Cítíte omezenost svobody slova při vykonávání vaší práce?
18. Od koho se cítíte být pod tlakem?
19. Co se podle Vás musí změnit, aby vzrostla úroveň svobody slova v Gruzii?
20. Myslíte si, že existuje vliv médií na formování veřejných hodnot?